

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Heleri Alter

LINNAMÄE ÕPPERADA OTEPÄÄ LASTEAIALE

bakalaureusetöö

Juhendaja: Marianne Olbrei

Läbiv pealkiri: Linnamäe õpperada

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Marianne Olbrei (mag)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Villems (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Linnamäe õpperada Otepää Lasteaiale

Resümee

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada Otepää Linnamäe õpperada koos vaatluspunktide ning abimaterjalidega, mis sisaldas endas tööjuhendeid õpetajatele ning töölehti lastele. Abimaterjali koostamisel lähtuti „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava“ (2008) ning „Otepää Lasteaia õppekava“ (2011) õppe- ja kasvatusesmärkidest. Lisaks oli uurimustöö eesmärgiks saada eksperthinnangud koostatud abimaterjalidele (Lisad 1–31).

Koostatud abimaterjale hindasid kuus eksperti Otepää Lasteaiast. Eksperthinnangute tulemusel selgus, et abimaterjalid täidavad oma eesmärgi ning on huvitavad nii lastele kui ka täiskasvanutele. Ekspertide poolt antud soovitusi võeti arvesse ning tehti vastavad muudatused koostatud abimaterjalides.

Märksõnad: õpperada, abimaterjal õpetajatele, muudatused abimaterjalis.

Study trail of Linnamägi for Otepää Pre-School

Abstract

The aim of this bachelor's thesis was to create a study trail of Otepää Linnamägi. The study trail will include lookout spots and guidance materials which consist of instructions for teachers and worksheets for children. The compilation of the guidance material is based on the “National Curriculum for Pre-School Child Care Institutions” (2008) and on the “Curriculum of Otepää Pre-School” (2011). An additional purpose of this thesis was to receive expert opinion for the created guidance material (see Appendices 1–31).

The guidance material was assessed by six teachers from Otepää Pre-School. As a result it was pointed out by the experts that the whole guidance material achieves the purpose and is interesting for the children as well as adults. Suggestions made by experts were taken into account and changes were made in the guidance material where needed.

Key words: study trail, guidance material for teachers, changes in guidance material

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
<i>Loodus kui oluline mõjutegur lapse arengus</i>	4
<i>Õpperada</i>	5
<i>Õpperaja olulisus.....</i>	6
<i>Tegevused õpperajal.....</i>	7
<i>Õpetaja roll õpperajal.</i>	8
<i>Töö eesmärgid</i>	9
<i>Töö uurimisküsimused</i>	10
<i>Õpperada Linnamäele</i>	10
<i>Linnamäe õpperaja kirjeldus.</i>	12
<i>Tööjuhendid ja –lehed.</i>	15
Metoodika	15
<i>Valim.....</i>	15
<i>Mõõtevahendid</i>	16
<i>Protseduur</i>	16
Tulemused ja arutelu.....	17
<i>Ekspertide hinnangud õpperajale.....</i>	18
<i>Ekspertide hinnangud ning arvamused õpetajate tööjuhendite kohta.....</i>	19
<i>Ekspertide hinnangud laste töölehtede kohta</i>	20
<i>Ekspertide arvamused töölehtede kohta.</i>	21
<i>Ülevaade ekspertide soovitustest ja muudatustest laste töölehtede kohta.....</i>	23
<i>Kokkuvõtteks</i>	24
Tänu sõnad.....	25
Autorsuse kinnitus	25
Kasutatud kirjandus	26
Lisamaterjalide koostamisel kasutatud kirjandus	28

Sissejuhatus

Inimeste jaoks on oluline värskes õhus viibimine. See annab juurde energiat ja lisaks õpib inimene ümbritsevat loodust hindama ning mõistma. Lastele on õues olemine ja seal tegutsemine positiivse mõjuga nii kehale kui ka vaimule (Maynard & Waters, 2007; Raadik, 2009). Läbi erinevate tegevuste õpivad lapsed ümbritsevat keskkonda märkama. Neil tekivad küsimused looduses valitseva kohta, nad hakkavad tegema oletusi ja järeldusi selle kohta, mida nad meelte kaudu tajuvad ning lisaks suudavad lapsed saadud kogemusi rakendada igapäevaelus (Timoštšuk, 2005).

Looduses viibimine on lastele vajalik. Õuesolek pakub mitmesuguseid võimalusi, mida kasutada. Timoštšuk (2005) on öelnud, et tegevusi tuleks läbi viia nii, et lapsed saaksid võimalusel oma kõiki meeli kasutada. Seega ongi laste puhul oluline, et nad saaksid võimalikult palju ise kogeda. „Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas“ (2008) on välja toodud põhimõtte, et koolieelses lasteasutuses väärtustatakse teemasid, mis on seotud laste kodukoha traditsioonide ja sealse keskkonnaga. Hea võimalus lastega ümbritsevat keskkonda tundma õppida, on läbida õpperada, mis ongi mõeldud selleks, et õppida tundma ümbritsevat loodust läbi uurimise, vaatlemise ja isiklike emotsionaalsete kogemuste (Kalamees & Kont, 2006).

Otepää lähistel on Pühajärve looduse matkarada, kuid see asub Otepää lasteaedadest liiga kaugel ning on lastele tervenisti läbimiseks pikk. Hea võimalus on luua lastele mõeldud õpperada Linnamäele. Linnamägi on väga tähtsal kohal Otepää kujunemise ajaloos ja ka tänapäeval (Mägi, 1971, 1990). Kuna see mägi on tihedalt seotud Otepää ajalooga, siis on antud paika õpperaja loomine väga heaks võimaluseks lastele läbi õpperaja tegevuste tutvustada ja rääkida Otepää koduloost. Sellest tingituna tulenes töö eesmärk koostada Otepää Lasteaiale Linnamäe õpperada koos vaatluspunktidega, tööjuhenditega õpetajatele ning töölehtedega lastele.

Loodus kui oluline mõjutegur lapse arengus

Inimene on loodusega väga tihedalt seotud (Raadik, 2009). Ta on väga mitmekülgne ning võib meile pakkuda palju elamusi. Väliskeskkonnas on võimalik kogeda tundeid, mis ei ole võimalikud rühmaruumis (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Dahlgren, Sjölander, Strid & Szczepanski, 2009; Tovey, 2008). Näiteks ei saa laps täielikku ülevaadet ilmast, kui ta vaatab aknast välja (Raadik, 2009; Timoštšuk, 2005). Õues olles tajub laps erinevaid ilmastikunähtusi – päikese soojust, vihma märgust ja tuult, aga toas olles saab ta kasutada ainult oma nägemismeelt ja öelda, et päike paistab või vihma sajab.

Looduse ja keskkonna teemad on väga tähtsal kohal „Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas“ (2008). Loodus võimaldab lapsel näha elusorganismide kasvu ja arenemist (Laasik, Liivik, Täht & Varava, 2009; Timoštšuk, 2005). See on väga oluline nüanss lapse arengus, sest tänu eelmainitule õpib laps looma seoseid. Kui mõelda lasteaia õuealale, siis on seal tavaliselt olemas ka roheline maa-ala, kus kasvab muru, või siis peenar lilledega. Kevadel on hea vaadata, kuidas taim mullast tõrkab ja iga päevaga üha kasvab. Timoštšuk (2005) kinnitab eelmainitut, öeldes, et pildi pealt näidatud objekt jääb lapsele kaugeks, sest laps ei suuda seostada pilti selle reaalse keskkonnaga.

Looduses õppimine pakub lapsele võimalust arendada enesekindlust, tegutsemisoskusi, vastutustunnet looduse suhtes ning sotsiaalseid oskuseid (Amonašvili, 2005; Palmberg & Kuru, 2000). Garrick (2009) lisab, et väliskeskkond hõlmabki endas rikkalikke võimalusi, mis toetavad nii üleüldist õppimist kui ka füüsilist arengut. Maynard ja Waters (2007) on oma artiklis välja toonud, et lastel suureneb looduses olles enesekindlus, mis on tingitud sellest, et lapsed saavad ise rohkem tegutseda ja ümbritsevat avastada. Õuesõpet ongi määratletud kui õppimist looduses, kus kõigi meelte kaudu ja ise tegutsedes õpitakse mingit uut objekti tundma ning loodust hoidma ja väärtustama (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Higgins & Nicol, 2002; Raadik, 2009; Tovey, 2008).

Looduses õppimine on oluline lapse arengus ka seetõttu, et see annab suurema võimaluse lapsel liikuda ja seega füüsiliselt aktiivsem olla. Eelmainituga nõustub ka Bilton (2010), kes lisab, et olles aktiivne, täienevad ning paranevad motoorsed oskused, sealjuures koordinatsioon, tasakaal kui ka üleüldine teadlikolemine oma kehast. Õues on rohkem ruumi, et mängida ja sportida (Thorburn & Allison, 2010; Tovey, 2008). Dahlgren ja Szczepanski (2006) on rõhutanud, et õuesõpe võib aidata kaasa ülekaalulisuse vähendamisele, mis on tänapäeval üha tõsisemaks probleemiks, ja lisaks vähendada luude hõrenemise ohtu. Lapsed, kes saavad olla vabas looduses, on märgatavalt tervemad, nende tegevused on mitmekesisemad ja nad on võimelised paremini keskenduma (Dahlgren et al., 2009). Seega võib järeldada, et mida rohkem inimene looduses viibib, seda tervem ta on.

Õpperada

Õpperada võib defineerida mitmeti. Kõige lihtsam seletus antud mõistele on, et õpperada on looduse tundmaõppimiseks ning matkamiseks mõeldud rada (Kalamees & Kont, 2006). Kui spetsiifilisemalt sellele sõnale keskenduda, siis saab järeldada, et inimene, kes kasutab õpperada, õpib märkamatu ümbritsevat tajuma. Eilart (1986) on öelnud, et „looduse õpperajad on kindla pikkusega, täies ulatuses looduses märgistatud, ettekavandatud

vaatluspunktidega ning kättesaadava informatsiooniga varustatud liikumisteed ja –rajad“ (lk 7). Õpperadu on mitmesuguseid – mõned neist on rajatud ürgloodusesse, teised jällegi inimese lähiümbrusesse või siis kultuurikeskkonda (Kalamees & Kont, 2006).

Õpperadade puhul on oluline teada raja pikkust, algus- ja lõpp-punkti (Kalamees & Kont, 2006). Eilart (1986) on välja toonud neli erinevat õpperadade jaotust – ühesuunaline rada, mõlemasuunaline rada, kaarrada kui ka lingrada, mis on analoogne ringrajale. Kalamees ja Kont (2006) leiavad, et laste puhul on parim, kui õpperada on ringrada, sest nii jõuavad lapsed alguspunkti tagasi, mis omakorda lihtsustab õpperajale tulemist ja hiljem lahkumist. Kuna lapsed ei jõua tavaliselt palju kõndida, siis on neile tähtis, et õpperada asub lasteaia läheduses. Õpperada ei pea olema kilomeetreid pikk, vaid tuleb mõelda sellele, et iga vaatluspunkti jaoks tuleb võtta aega ja lisaks arvestada, et õpperada on üldjuhul mõeldud jalgsi läbimiseks.

Üheks esimeseks ökoloogia rajajaks Eestis võib pidada Johannes Käisi, kes 20. sajandi alguses töötas välja ulatusliku juhendite ja vaatlusvihikute süsteemi (Eilart, 1986). Lisaks on J. Käis öelnud, et „looduse tundmine ja tema elu mõistmine on loodusearmastuse eeltingimus, sest armastada võime vaid seda, mis meile tuttav ja meie vaimule ligidal seisab“ (Käis, 1996, lk 160). See annab kinnitust, et õpperada on üheks võimaluseks, kuidas eelkõige lapsed saavad loodusele lähemal olla ja seal tegutsedes hoolivust ja austust üles näidata.

Õpperaja olulisus. Õpperaja olulisust võib seostada õuesõppe olulisusega. Kui Raadiku (2009) sõnul on õuesõppe puhul tähtsal kohal värskes õhus viibimine ja ümbritseva loodusega sinasõbraks saamine, siis õpperaja puhul on üldiselt kõik sama. Sõltuvalt eesmärkidest on õpperaja puhul tähtis põlvkondadevaheliste kogemuste vahendamine ja teatud piirkonna tutvustamine (Alunurm, 1999; Eilart, 1986). Seega võib öelda, et õpperada kannab endas mingi kindla piirkonna looduse ja sealsete objektide tutvustamist. Suuroja (2005) lisab, et õpperajad on heaks vahendiks, kuidas panna inimesi hindama kodukoha loodust ja sealset kultuurilugu.

Igal õpperajal on oma eripära, kuid kõikidel radadel on ühiseks tunnusjooneks meeltega tajutavus (Dahlgren et al., 2009; Timoštšuk, 2005). Lastele on väga tähtis, et nad saaksid erinevaid meeli ja kogu keha kasutades omandada uusi teadmisi (Szczepanski, 2002; Timoštšuk, 2005). Õpperada võimaldabki kõigi meelte abil olla loodusele lähemal – nautida värsket õhku, kuulata linnulaulu, kompida erinevaid loodusobjekte ja vaadelda, mis ümbruses toimub. Ka Tovey (2008) nõustub eelnevaga, lisades, et sellised tegevused kuuluvadki õuesolemise juurde ning tänu nendele tegevustele kujunevadki lastel erinevad oskused.

Kui lastel on teatud asjadest olemas teoreetiline teadmine, siis võib juhtuda, et puudub praktiline pool. Looduses viibimine, mis on ühtlaselt seotud ka õpperajaga, võimaldab lastel rakendada olemasolevaid teadmisi ja samal ajal saada ka läbi praktiliste tegevuste uusi teadmisi ja oskuseid juurde (Maynard & Waters, 2007; Timoštšuk, 2005; Tovey, 2008). Praktiline õppimine tähendab antud kontekstis seda, et teadmised, mida lapsed on omandanud siseruumides, kantakse edasi ka õpperajal tegutsedes ja luuakse seos verbaalse ja visuaalse vahel (Bilton, 2010; Timoštšuk, 2005).

Õpperada on heaks võimaluseks, kuidas muuta lapsi üksteisega lähedasemaks (Paisley, Furman, Sibthorp & Gookin, 2008). Rada läbides ollakse grupis ja liigutakse igast punktist järgmisesse üheskoos. See võimaldab üksteisega kogemusi vahendada ning teistele oma avastusest rääkida või neid näidata. Raadik (2009) leiab, et õuesõpe pakub lastele palju emotsioone ja lisaks võimaluse kaaslastega suhelda. Kaaslastega tegutsedes õpitakse üksteisega arvestama ja paranevad sotsiaalsed oskused. Lapsed õpivad end teistega koos olles paremini väljendama ning see on oluliseks eelduseks emotsionaalse intelligentsuse kujunemisel (Raadik, 2009). Bilton (2010) on öelnud, et õueala on universaalne koht, kus lapsel arenevad nii kognitiivsed, keelelised, emotsionaalsed, sotsiaalsed kui ka füüsilised oskused.

Tegevused õpperajal. Vaatluspunktide tegevused on kooskõlas „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava“ (2008) ning antud piirkonna lasteaedade õppekavaga. „Otepää Lasteaia õppekavas“ (2011) on väga tähtsal kohal kodukoha ümbruse, kultuuri ja sealse looduse tutvustamine. Eilart (1986) on öelnud, et õpperaja peamiseks eesmärgiks on avada seal liiklevatele inimestele tavaline maastik, kus rajal olija märkamatu märkama hakkaks. See ei eelda, et õpperajale peab välja mõtlema keerulisi tegevusi, mis nõuavad lastelt suuri pingutusi, vaid oluline ongi teadmine, et lihtsuses peitub võlu ning igas objektis leidub midagi põnevat. Nagu Amonašvili (2005) kirjutab, siis looduses viibimine võib lastele õpetada loodusega sinasõbraks saamist, looduse eest hoolitsemist ja tema sõna ning tarkuste kuuldavõtmist. Olulisel kohal on ka loodusega dialoogi pidamine.

Sarnaselt õuesõppe tegevustega, saab ka õpperaja tegevusi läbi viies kasutada erinevaid meetodeid (Timoštšuk, 2005). Üheks võimaluseks on vaatlus, kus on tähtis lapse enda initsiatiiv loodust tundma õppida. Vaatluse edukaks toimimiseks on tarvis lapsi suunata, et nad vaadeldavale objektile tähelepanu oskaksid pöörata. Samal nõul on ka Käis (1996), kes leidis, et vaatluse kaudu saab koondada laste tähelepanu looduses toimivatele muutustele. Vaatluse puhul peab tähelepanu pöörama ka laste vanusele. Timoštšuk (2005) on öelnud, et

mida väiksem on laps, seda vähem suudab ta keskenduda ühele kindlale objektile. Seega on oluline arvestada lapse vanusega.

Kuna lapsed õpivad kõige paremini läbi mängu (Tovey, 2008), siis on õpperaja puhul olulisel kohal mäng ja mängulised tegevused. Aktiivne tegutsemine aitab lastel paremini sotsialiseeruda (Bilton, 2010; Dahlgren & Szczepanski, 2006). Kui üheks oluliseks tunnuseks mängu juures on suhtlemine teistega, siis saab mängu käigus omandada ka uusi oskusi, väljendada oma emotsioone ja õppida reegleid järgima (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Paisley et al., 2008). Kuna tegevused on mõeldud õpperajale, siis on mängude valikul oluline silmas pidada erinevaid nüansse. Mäng peaks elavdama tegevust, süvendama nähtut ja kuuldot ning ergutama heatahtlikku suhtlemist nii kaaslastesse kui ka loodusesse (Juhanson, 2011). „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava“ (2008) alusel on laste puhul mänguoskus väga oluliseks üldoskuseks, tänu millele lapsed omandavad uusi teadmisi märgatavalt paremini.

Õpperaja ja õuesõppe puhul annab parima tulemuse valdkondade tegevuste lõimimine (Laasik et al., 2009). See annab hea võimaluse muuta tegevused mitmekesisemaks ja praktilisemaks. Kalamees ja Kont (2006) lisavad, et erinevate võimaluste kasutamine looduse tundmaõppimisel on palju huvitavam. Valdkondade tegevuste lõimimine aitab kaasa lapse arengule. Kui keskenduda vaid ühele kindlale teemale, võib laps küll uusi teadmisi omandada, aga on võimalus, et ta ei suuda erinevaid teadmisi omavahel seostada. Tovey (2008) on välja toonud, et loodus on pidevalt muutuv ja mõjutab ka teisi ümbritsevaid elusorganisme. Näiteks pärast vihmaseadu hakkab rohi kiiremini kasvama või ilmub nähtavale väga palju tiguseid. Tegevuste lõimimine on heaks mooduseks, kuidas lapsele loodusteemasid tutvustada ja selles valdkonnas huvi tekitada.

Õuesõppe tegevused peaksid võimaldama lastel ise kogeda – see välistab suure tõenäosusega tarbetu õppimise (Dahlgren & Szczepanski, 2006). Ise kogemiseks on mitmeid võimalusi. Kõige tähtsamat rolli mängib meelte abil tajutu. See aitab kaasa saadud kogemuste ja muljete seostamisele (Dillon et al., 2006; Raadik, 2009). Kogeda saab ka kogu keha kasutades. Eelmainitud õppimist on esile tõstnud ka Tovey (2008) ning Bilton (2010), kes leiavad, et siis on laps aktiivne nii vaimselt kui ka füüsiliselt. Lisaks on kogemise rõõm ka katseid tehes (Timoštšuk, 2005), mille abil on võimalik omandada kas uusi teadmisi või leida kinnitust mingitele oletustele.

Õpetaja roll õpperajal. Õpetaja roll õpperajal on märkimisväärne. Ta suunab lapsi märkama, pakub neile kogemise võimalust ning toetab mõtlemist (Timoštšuk, 2005). Õpetaja

üheks olulisemaks ülesandeks on pakkuda lastele erineva põhjuslikkuse ja mahuga uut teavet (Eilart, 1986). Kuna õpetaja on lastega tihedas kontaktis, siis teab ta ka laste eelteadmisi. Rajale minnes on hea võimalus jälgida, kas lapsed oskavad juba olemasolevaid teadmisi rakendada ja teistega oma kogemusi jagada või mitte.

Lisaks on õpetaja ülesandeks laste väärtushinnangute kujundamine (Raadik, 2009). Kuigi õpetaja räägib ka siseruumides erinevatest väärtushinnangutest, siis lapsed saavad räägitust paremini aru, kui ollakse nimetatud väärtustega vahetus kontaktis. Dahlgren ja Szczepanski (2006) lisavad, et õpetaja eesmärgiks on luua võimalus reaalsusega vahetult kokku puutuda ja selles aktiivselt osaleda, sest sel moel lapsed sotsialiseeruvad paremini. Õpetajal on võimalus luua olukordi, kus lapsed saavad omavahel vestelda ning oma avastusi näidata.

Õpetaja roll on õpperajal olla ka mudelisik, kellelt lapsed õpivad ning keda järgivad. Lapsed peegeldavad õpetaja tegutsemist ning suhtumist loodusesse (Dahlgren & Szczepanski, 2006; Shooter, Paisley & Sibthorp, 2010). Seega on õpetajal väga vastutusrikas roll. Kui õpetaja suhtub loodusesse hoolimatult, siis võib juhtuda, et lapsed võtavad õpetajast eeskuju ja hakkavad samamoodi käituma. Palmberg ja Kuru (2000) leiavad, et õpetaja võimuses on lastele näidata keskkonnasõbralikku käitumist – see väljendub vastutuse võtmises.

Õpetajal on võtmeroll õpperaja tegevuste läbiviimisel. Garrick (2009) märgib ära, et täiskasvanu on inimene, kes saab lapsi suunata tegutsema erinevate objektide ja materjalidega. Võib juhtuda, et mõned õpetajad loobuvad õpperaja mõttest, sest nad ei ole antud teemal pädevad (Dillon et al., 2006). Neil võivad puududa spetsiifilised teadmised antud koha eripärade ja seal kasvavate taimede kohta. Võtmeisiku roll seisneb ka selles, et õpetajad peavad olema teadlikud looduses õppimise ohtudest. Tuleb arvestada ilmastikuoludega, külastatava koha reeglitega ning laste heaoluga (Bilton, 2010; Dillon et al., 2006; Maynard & Waters, 2007; Tovey, 2008).

Töö eesmärgid

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on:

- 1) luua Otepää Lasteaiale Linnamäe õpperada ja vaatluspunktid;
- 2) koostada õppematerjal tööks õpperajal, mis sisaldab tööjuhendeid õpetajatele (Lisad 1, 6, 13, 19, 23, 28) ning töölehti lastele (Lisad 2–5; 7–12; 14–18; 20–22; 24–27; 29–31). Koostatud õppematerjalide juures on töö autor toetunud „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava“ (2008) ning „Otepää Lasteaia õppekava“ (2011) õppe- ja kasvatustöö eesmärkidele;

- 3) saada tagasisidet ekspertidelt töö autori poolt koostatud õpperaja vaatluspunktide, õpetajate tööjuhendite ja laste töölehtede (Lisad 1–31) kohta;
- 4) teha ekspertide poolt välja pakutud muudatused abimaterjalides.

Töö uurimisküsimused

Soovitakse teada saada:

- 1) kuidas hindavad eksperdid loodud Linnamäe õpperaja sobivust Otepää Lasteaiale;
- 2) milline on ekspertide hinnang koostatud õpetajate tööjuhenditele ning laste töölehtedele;
- 3) millised on ekspertide ettepanekud abimaterjalide muutmiseks.

Õpperada Linnamäele

Alunurm (1999) peab õpperaja juures oluliseks koduloolisuse printsiipi, mis eeldab seda, et lastel peaks olema õpperada lasteaia läheduses. Linnamägi asub Otepää lasteaedadest ligikaudu kilomeetri kaugusel. Seega on eelmainitud paika õpperaja loomine väga teretulnud, sest lapsed on looduslähedases kohas ning õpperada ei asu lasteaedadest kaugel. Sellel mäel saavad lapsed tutvuda Otepää ajaloo ja samal ajal nautida ümbritsevat loodust koos kõigi võludega. Lisaks on planeeritud Linnamäe õpperada eriline, sest mäel on mitmeid ajaloolise tähtsusega säilmeid, mida lastega erinevate meetodite abil saab uurida.

Kuna Linnamägi ise on juba väga atraktiivne nii täiskasvanutele kui ka lastele, siis õpperada on heaks võimaluseks, kuidas lapsi lähendada kodukoha ajaloo ja Linnamägi viib lapsi lähemale teadmisele, kust on tulnud nimi Otepää (Raid, 2005). Sellele viitab Linnamäe aluseks oleva mäe kuju, mis külje pealt vaadates meenutab oti ehk karu pead. Lisaks on Linnamäe kõrgemal platool mälestusmärk, mille peal on kujutatud karu pead (Mägi, 1971). Veel enne kui linnale nimeks Otepää pandi, kutsuti seda ka Nuustakuks, mida seostatakse saksakeelse sõnaga *Nusstag*, mis tähendab Pähklipäeva (Mägi, 1990). Seostades Otepää ajalugu ja Linnamäge, saab õpperajal läbi viia väga mitmekesiseid tegevusi.

Eilart (1986) leiab, et õpperaja võib kavandada igale poole, oluline on vaid, et see võimaldaks huvi tärkamist ja ilu avastamist igas objektis, mida nähakse. Linnamäelt on hea vaade Otepää kirikule, kus 1884. aastal pühitseti sinimustvalge lipp (Mägi, 2008). Lisaks on Linnamägi eemal linnakärast ja lapsed saavad kuulata looduse hääli ja nautida ümbrust. Huvipakkuvad on ka Linnamäel oleva kivilinnuse varemed, mis on arhitektuurimälestisena võetud riikliku kaitse alla (Mägi & Veri, 1983) ning teadmine, et kivilinnus on vanimaks telliskividest tehtud linnuseks Eestis (Mägi, 1990).

Sarv ja Vilbaste (2009) on öelnud, et õues õppimine võimaldab lastel õppida dünaamiliselt, kasutades selleks kogu keha, suhestudes nii kaaslaste kui ka erinevate keskkondadega. Kuna töö autori poolt Linnamäele koostatud õpperada saab alguse mäe jalamilt ja lõpeb mäe tipus, siis on lapsed ka kehaliselt aktiivsed, et mäe tippu jõuda. Õpperada Linnamäel on väga mitmekesine. Seal on vaheldusrikas maastik, kasvab palju taimi ning leidub muudki huvitavat, mida uurida ja vaadelda. Tänu tõusvale rajale näevad lapsed Otepääd nii alt kui ka linnulennult ülevalt. Linnamäel tegutsemine pakub lastele mitmekesisust, tänu millele nad saavad tutvuda ajaloo, olles samal ajal ehedas looduskeskkonnas.

Õpperaja koostamisel on toetunud eelnevate õpperadade koostajatele ja inimestele, kes on õpperaja ja õuesõppe kohta uurinud ning olulisemad põhimõtted kirja pannud. Lähtunud on J. Eilarti (1986), J. Käisi (1996), I. Timoštšuki (2005) ning L. O. Dahlgreni, S. Sjölanderi, J. P. Stridi, & A. Szczepanski (2009) mõtetest. Lisaks on toetunud „Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale“ (2008) ning „Otepää Lasteaia õppekavale“ (2011).

Otepää Lasteaia õpperaja koostamise põhimõtted:

- kodukoha loodust ja koduloolisust tutvustav;
- uusi teadmisi pakkuv;
- emotsioone tekitav;
- lasteaia lähedus;
- jalgsi läbitavus;
- turvalisus.

Antud õpperaja eesmärgid tulenevad Otepää Lasteaia õppe- ja kasvatusesmärkidest (Otepää Lasteaia õppekava, 2011) ning riiklikust õppekavast (Koolieelse lasteasutuse..., 2008).

Õpperaja eesmärgid:

- tutvustada kodukoha loodust;
- omandada uusi teadmisi kodukoha kultuuritraditsioonidest;
- väärtustada keskkonda hoidvat ja keskkonnasõbralikku mõtteviisi;
- õppida tundma ümbritsevat läbi erinevate meelte;
- õppida märkama looduses olevaid seaduspärasusi;
- tunda rõõmu liikumisest ja tervislikust eluviisist.

Õpperajal on olulisel kohal reeglid, mida looduses viibijad peavad meeles pidama. Reeglite väljatoomisel on toetutud Eilarti (1986) ning „Liikumine looduses ja igapäevaseid“ (2012) silmas pidades.

Õpperaja reeglid:

- õpperada on üldjuhul mõeldud jalgsi läbimiseks;
- rajale ei visata prahti;
- rajal ollakse vaiksed, ei karjuta;
- õpperajal ei kahjustata sealseid loodusobjekte;
- hoitakse ja austatakse ümbritsevat loodust.

Linnamäe õpperaja kirjeldus. Töö autori poolt loodud õpperada asub Valga maakonnas Otepää vallas. Õpperaja üldpikkus on ligikaudu 0,5 km ja on jalgsi läbitav. Õpperada saab alguse Linnamäe alumiselt platoolt *Mu koduke on kallike* (Lisa 1) vaatluspunktist ja lõpeb ülemisel platool *Aaretejahil* (Lisa 28) vaatluspunktis. Õpperaja vaatluspunktid on märgistamata, aga rada läbides on olemas ajutised märgistused, mis hõlbustavad rajal orienteerumist ja edasiliikumist. Õpperajal on 6 vaatluspunkti. Iga vaatluspunkti nimi ja tegevused on seotud Otepää kultuuriloo ja sealse loodusega. Selleks, et pakkuda lastele mitmekülgset õppekäiku, on rajal tegevused integreeritud, mis aitab kaasa kõigi osaoskuste arengule.

1. vaatluspunkt – Mu koduke on kallike (Lisa 1)

Esimene vaatluspunkt algab Linnamäe jalamilt. Lapsed vaatlevad eemalseisvat kirikut ning Linnamäe profiili. Õpetaja räägib lastele kiriku loomisloost ja sellest, et kirik on Otepää väga tähtsal kohal. Kuna Eesti ajaloos on sinimustvalge lipp ja selle sisseõnnistamine erilise tähendusega, siis juhib õpetaja laste tähelepanu Eesti lipule. *Mu koduke on kallike* vaatluspunktis saavad lapsed nimetada, otsida ja näidata asju, mis on samas toonis lipuvärvidega. Lisaks hea võimalus ümbritsevat keskkonda erinevate meelte abil tajuda. Kui lapsed jõuavad järgmisesse vaatluspunkti, saab küsida, mis on siin teisiti kui esimeses vaatluspunktis. Kuna Linnamägi oli vanasti oluliseks elamiskohaks paljudele eestlastele, siis on hea võimalus lastelt uurida, mis teeb kodust kodu ning mis lastele Otepää juures kõige rohkem meeldib. Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 2–5), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

2. vaatluspunkt – Oravakese unelm (Lisa 6)

Oravakese unelma vaatluspunktis saavad lapsed vaadelda mäe jalamil ja madalamal platool kasvavaid puid. Õpetaja esitab lastele teemakohaseid mõistatusi. Lapsed uurivad puid erinevatel viisidel (kompides, luubiga uurides) ning püüavad oma meelte abil ümbritsevat tajuda. Kuna Linnamäel kasvab mitmeid erinevaid puid, siis on võimalus neid omavahel võrrelda ning nendega lähemalt tutvuda. Lapsed otsivad omale uue sõbra puu näol ning jälgivad teda erinevatel aastaaegadel. Lisaks pööratakse vaatluspunktis lähemat tähelepanu kuusepuule, sest kuusepuust oli ehitatud ka Linnamäe tipus olev kiviheitemasin. Õpetaja räägib lastele kiviheitemasinast ning küsib, mis on üldse kiviheitemasin, milleks seda tarvis oli. *Oravakese unelma* vaatluspunktis tutvuvad lapsed kuuse viljade ja okastega. Lapsed saavad oma loovuse proovile panna ja käbidest ning okastest midagi meisterdada. Õpetaja suunab laste tähelepanu sellele, millepärast kuusk oli ja on oluline puu nii inimestele kui ka loomadele. Hea võimalus anda lastele kätte kompimiskott, et nad seostaksid nähtut sellega, mida nad kombivad. Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 7–12), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

3. vaatluspunkt – Karupää (Lisa 13)

Siin vaatluspunktis pööratakse tähelepanu karukujulisele mälestuskivile. Lapsed vaatlevad ning uurivad eelmainitud kivi. Õpetaja esitab lastele mõistatusi, mis seotud karuga, ning legendi mälestuskivi kohta. Kuna Linnamäe kuju on teatud küljelt vaadates karu pea kujuga, siis on selle kohta öeldud Karupää. Võimalus on lastele näidata fotot, kus on näha, et tegelikkuses ongi Linnamägi karu pea kujuga. Taas saab rääkida Otepää ajaloo ja karu sümbolist, mis on ka Otepää linna vapil. Lapsed vestlevad karust ja temale iseloomulikest tunnustest. Meelde tuletatakse erinevad karu rahvapärased nimetused. Lisaks räägitakse, mida karu sööb ning kuidas tema aasta välja näeb. Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 14–18), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

4. vaatluspunkt – Ajalugu on vahva (Lisa 19)

Neljandas vaatluspunktis räägib õpetaja lastele legendi linnuse kohta. Kuna antud vaatluspunktis on säilinud linnusevaremed, siis küsida lastelt, millega on tegu. Kui lapsed on oma arvamust avaldanud ja pole täpselt välja tulnud, et tegu on linnusevaremetega, räägib õpetaja lastele, mis ehitist see on. Lapsed võivad istuda varemete juurde murule ning kuulata õpetaja lugusid linnuse ehitamisest ja kasutamisest. Tutvustada, milleks üldse linnust kasutati ning miks see asub Linnamäe tipus. Lastel on võimalus ehitist vaadelda ja uurida materjali, millest linnusevaremed valmistatud on. Oluline on lastele ära mainida, et Otepää kivilinnus on

üks esimesi telliskiviehitisi Eestis. Õpetaja esitab lastele küsimusi linnuse kohta ja seeläbi kutsub lapsed kaasa rääkima ja oma arvamust avaldama, mida tuleb teha ja meeles pidada, et linnusevaremed veel aastakümneid Linnamäel vastu peaksid. Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 20–22), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

5. vaatluspunkt – Taimetarga tööpõld (Lisa 23)

Taimetarga tööpõld on vaatluspunkt, kus lapsed tutvuvad lähemalt taimedega, mis Linnamäel kasvavad. Selles vaatluspunktis uuritakse taimi erinevate abivahendite abil (luubiga, taimede välimäärajat kasutades). Taimi, mida rohkem kasvab, võivad lapsed korjata ning ära kuivatada. Nii saab iga laps teha endale herbaariumi, mis aastatega täieneb. Lisavõimalusena võivad lapsed pilte herbaariumisse ka joonistada või pildistatud pildi kleepida. Kuivatatud taimi on võimalik kasutada meisterdamiseks ning loovtöö tegemiseks. Kuna Linnamäel kasvab mitmesuguseid taimi, siis püütakse leida nende seast ravimtaimi kui ka taimi, mis on mürgised ning puudutada ei tohi. Lapsed jagavad oma kogemusi ravimtaimedest – milleks neid kasutatakse ning mida nendest valmistada saab. Küsida lastelt, kuidas vanasti inimesed ennast ja loomi ravisid ja kuidas tavaliselt tänapäeval inimesed ennast ravivad. Võimalus on hiljem lasteaias valmistada nõgesesuppi või võilillesalatit ja igal lapsel lasta seda maitsta. Lastele tasub meelde tuletada, et loodus annab meile väga palju ja on oluline, et me loodust hoiaksime ja austaksime, mitte ei tekitaks oma õppekäiguga kahju. Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 24–27), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

6. vaatluspunkt – Aaretejaht (Lisa 28)

Viimases vaatluspunktis kuulavad lapsed muistendit sellest, miks on Linnamäe tipus kraatritaoline auk. Lapsed vaatlevad, uurivad ja kuulavad, miks see on sellise kujuga ja mis hääli sealt kostub. Lisaks on võimalus omavahel võrrelda mulda, liiva ning savi. Lapsed saavad erinevaid materjale alguses kirjeldada, siis kompida, nuusutada ning hiljem luubiga uurida. Nii õpivad lapsed tähelepanelikumad olema ning pööravad rohkem tähelepanu ka pisidetailidele. Uurimise käigus võivad lapsed märgata erinevaid loomi, kes elavad liivas, savis või mullas. Küsida lastelt, milleks neid materjale kasutatakse. Lisaks suunata lapsi mõtlema, mida nende materjalidega vanasti tehti ning võrrelda neid tänapäevase kasutamisega. Savist, liivast ja/või mullast saab teha loovtöö nii maastikule kui ka hiljem kasutada neid rühmaruumis meisterdamiseks.

Kuna legendide kohaselt on Linnamäele peidetud suur varandus, siis küsida lastelt, mis aare võiks Linnamäele peidetud olla. Oluline on küsida, mis on üldse aare ja kas aare peab

alati olema rahaline. Õpetaja annab lastele ülesande, et nad otsiksid Linnamäelt ühe aarde (kivi, puuoks, ...) ja räägiksid sellest ka sõpradele, miks see objekt võiks aare olla.

Vaatluspunkti juurde on koostatud töölehed lastele (Lisad 29–31), mille seast saab õpetaja valida planeeritud tegevuse juurde kõige sobivama(d).

Tööjuhendid ja -lehed. Linnamäe õpperaja õpetajate tööjuhendite koostamisel on töö autor lähtunud järgmistest aspektidest:

- annavad õpetajale ideid, mida vaatluspunktides teha;
- on abimaterjalideks;
- välja pakutud tegevused on integreeritud ning pakuvad valikuvõimalusi;
- soovituslikud lisaallikad on asjakohased ning kättesaadavad.

Töölehtede koostamisel lähtus töö autor järgmistest aspektidest:

- on teemakohased;
- vaheldusrikkad;
- kinnistavad saadud teadmisi ning kogemusi;
- sisu ja ülesanded on integreeritud;
- on lapsepäraseid;
- on eakohased ja arusaadavad.

Töölehtede ülesanded on integreeritud ning hõlmavad erinevaid valdkondi. Pildid on joonistatud töö autori poolt. Töölehti saab täita nii õpperajal kui ka rühmaruumis. Kuna laste arengutase ning vanus võib olla varieeruv, saab õpetaja valida sobiva viisi, kuidas, millal ning milliseid töölehti täita.

Metoodika

Valim

Otepää Lasteaiale loodud Linnamäe õpperada, õpetajate tööjuhendeid ja laste töölehti hindasid 6 eksperti. Ekspertide tööstaaž lasteaiaõpetajana jäi vahemikku 6–42,5 aastat. Keskmiseks tööstaažiks oli 26,4 aastat ($SD = 12,7$). Kuuest eksperdist kolmel on omandatud *kõrgharidus*, ülejäänud eksperdid olid oma hariduseks märkinud *kesk-erihariduse*. Ekspertidid valiti koostöös Otepää Lasteaia juhtkonnaga mugavusvalimi alusel. Ülevaate ekspertide tööstaažist ning haridusest saab allolevast tabelist (Tabel 1).

Tabel 1. *Ekspertide andmed*

Eksperti number	Haridus	Tööstaaž
Ekspert 1	Kesk-eriharidus	42,5
Ekspert 2	Kõrgharidus	6
Ekspert 3	Kesk-eriharidus	33
Ekspert 4	Kõrgharidus	33
Ekspert 5	Kesk-eriharidus	24
Ekspert 6	Kõrgharidus	20

Mõõtevahendid

Koostatud abimaterjalide kohta hinnangu saamiseks kasutati küsimustikku (Lisa 32). Uurimustöös soovis töö autor teada saada ekspertide hinnanguid koostatud õppematerjalidele. Küsimustiku koostamise aluseks võeti varasematel aastatel Tartu Ülikooli bakalaureusetöodes (Ainso, 2012; Kollom, 2011; Must, 2010) koostatud küsimustikke, kus tehti muudatusi, kohandati ning täiendati vastavalt antud uurimustöö vajalikkusele. Küsimustik koosnes viiest osast. Esimeses osas (küsimused nr 1–7) uuriti seda, milline on olnud ekspertide eelnev kogemus õuesõppega. Seitsmest küsimusest 6 olid kinnised ning üks poolkinnine, kus eksperdid, valides vastusevariandi *muu*, said oma vastust täpsustada. Küsimustiku teise osa (küsimus nr 8) moodustasid väited õpperaja kohta, kus eksperdid andsid hinnangu skaalal *üldse mitte* kuni *kindlasti*. Kolmanda osa küsimustikust moodustasid väited koostatud õpetajate tööjuhendite kohta (küsimus nr 9), kus eksperdid andsid väidetele hinnangu skaalal *üldse mitte* kuni *kindlasti*. Selles osas oli ka üks lahtine küsimus (küsimus nr 10), kus eksperdid said kirjutada omapoolse arvamuse õpetajate tööjuhendite kohta. Neljanda osa küsimustikust moodustasid väited laste töölehtede kohta (küsimus nr 11), kus eksperdid hindasid neid skaalal *üldse mitte* kuni *kindlasti* ning lahtised küsimused lastele koostatud töölehtede kohta (küsimus nr 12). Viimases osas olid küsimused, mis puudutasid ekspertide taustandmeid (küsimused nr 14, 15). Ekspertidel oli võimalus soovi korral kirjutada omapoolseid soovitusi ning ettepanekuid küsimustele number 10 ning 12.

Protseduur

Kõik kuus eksperti andsid omapoolse hinnangu koostatud abimaterjalidele. Ekspertid hindasid õppematerjali 2013. aasta aprillis. Töö autor viis Otepää Lasteaeda Linnamäe õpperaja vaatluspunktide kirjeldused, tööjuhendid õpetajatele, töölehed lastele ning küsimustiku hilisemaks täitmiseks. Iga eksperdi jaoks oli kaks ümbrikut, kus ühes ümbrikus olid abimaterjalid koos tegevusjuhistega, mida nad täpsemalt tegema peavad, ning teises

ümbrikus küsimustik hilisemaks täitmiseks. Abimaterjalid jagas ekspertidele Otepää Lasteaia õppealajuhata, kellele töö autor jagas vastavad instruksioonid. Koostatud abimaterjalide eksperthinnangu jaoks koostatud küsimustik oli anonüümne. Anonüümsuse tagamiseks ei küsitud ühegi eksperdi nime ega rühma, kus ekspert töötab. Andmed saadi tagasi kinnistes ümbrikutes. Kogutud andmete kodeerimiseks ning tabelite koostamiseks kasutati programmi MS Excel 2010.

Tulemused ja arutelu

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli luua Otepää Lasteaiale Linnamäe õpperada, vaatluspunktid ning abimaterjal õpetajatele, et neil oleks võimalus õues õppimine vaheldusrikkamaks muuta. Töö uurimuslikus osas on välja toodud eksperthinnangute tulemused koostatud õpperaja ning loodud abimaterjalide kohta.

Esimeses osas uuriti ekspertidelt nende varasema kogemuse kohta õuesõppes. Esimese küsimusega sooviti teada saada, kui oluliseks peavad eksperdid üldse õuesõpet. Kuuest eksperdist neli andsid hinnanguks *väga oluline* ning kaks eksperti hindasid õuesõpet *pigem oluliseks*. Teise küsimusega uuriti, kui sageli käivad eksperdid lastega looduses, mis asub väljaspool lasteaia õueala. Neli eksperti valisid vastusevariandi *3–4 korda kuus*, mis näitab, et eksperdid kasutavad ära lasteaedadest väljaspool asuvat mitmekülgset loodust. Kaks eksperti käivad väljaspool lasteaia õueala õppekäigul *1–2 korda kuus*. Esimese osa kolmas küsimus puudutas seda, kui sageli on eksperdid käinud lastega õppekäigul Linnamäel. Kaks eksperti on seal käinud *vähem kui kord kuus*, kaks eksperti *1–2 korda kuus* ning kaks eksperti valisid vastusevariandi *muu*. Ekspertid, kes valisid vastusevariandi *muu*, olid täpsustavalt kirjutanud, et käivad seal *kaks korda aastas – kevadel ja sügisel*. Eelneva küsimuse põhjal võib töö autor väita, et kõik eksperdid on Linnamäel õppekäigul käinud ning mägi on neile juba tuttav. Ka „Otepää Lasteaia õppekavas“ (2011) on välja toodud, et lasteaiad kasutavad Linnamäe oma õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel. Kolmas kuni seitsmes küsimus puudutasid õuesõpet, õpperada ning töölehtede kasutamist. Ekspertide vastustest selgus, et kolm eksperti on *enamasti* õuesõppe ajal kasutanud õpperadasid. Kaks eksperti vastasid, et kasutavad õpperada *harva* ning üks ekspert ei ole *mitte kunagi* õpperada õuesõppe ajal kasutanud. Eelneva küsimuse põhjal teeb töö autor järelduse, et eksperdid on kasutanud kas enda või mõne kolleegi poolt koostatud õpperada, sest selles piirkonnas ei ole ühtegi teadaolevat õpperada. Järgmine küsimus puudutas töölehti ja nende kasutamist õpperajal. Kaks eksperti kasutavad töölehti õpperajal *enamasti*, üks ekspert *harva* ning kolm eksperti *mitte kunagi*, lisades, et töölehti on õpperajal ebamugav täita ning õpperajal peaks töövahendiks olema looduslik

materjal. Ekspertidest, kes õpperajal olid töölehti kasutanud, oli üks, kes teeb seda *alati* ning kolm eksperti *enamasti*. Viimase küsimuse vastustest tuli välja, et kaks eksperti peavad töölehti *väga vajalikuks* ning neli eksperti *pigem vajalikuks*. Esimese osa tulemusena võib teha järelduse, et eksperdid hindavad õuesõpet oluliseks ning Linnamäel on kõik eksperdid lastega käinud. Lisaks selgus, et eksperdid kasutavad töölehti erineva sagedusega, kuid laste jaoks peavad nad töölehti *väga vajalikeks* või *pigem vajalikeks*.

Ekspertide hinnangud õpperajale

Uurimuse teises osas küsiti ekspertide hinnanguid koostatud õpperajale. Selles osas oli kümme väidet, millele sai vastata lähtudes Likerti skaalast. Tulemused on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Tulemused ekspertide hinnangutest õpperajale

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpperada tutvustab kodukoha loodust.				1	5
Õpperaja vaatluspunktide nimed on huvitekitavad.				1	5
Õpperaja vaatluspunktide tegevused on integreeritud.					6
Tegevused õpperaja vaatluspunktides arendavad lapsel erinevaid osaoskusi.					6
Õpperajal saab omandada uusi teadmisi kodukoha kultuuritraditsioonidest.			1	2	3
Õpperajal saab ümbritsevat tundma õppida läbi erinevate meelte.					6
Õpperajal õpib laps märkama looduses toimuvaid muutusi.				1	5
Õpperajal õpib laps märkama looduse seaduspärasusi.				2	4
Tegevused õpperaja vaatluspunktides tekitavad lapses positiivseid emotsioone.					6
Õpperada on lapsele turvaline.			2	2	2

Märkus. Numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemise sagedust

Ekspertide hinnangutest koostatud õpperajale selgus, et Linnamäele loodud õpperada tutvustab kodukoha loodust, kusjuures viis eksperti andsid sellele väitele hinnanguks *kindlasti* ning üks ekspert *pigem jah*. Alunurm (1999) on öelnud, et õpperaja puhul ongi üheks oluliseks eesmärgiks teatud piirkonna tutvustamine, mis selle väite põhjal ka kinnituse sai. Õpperajad õpetavad tähele panema looduses olevaid seoseid ning märkama märkamatu (Suuroja, 2005). Tabelist 2 on näha, et ekspertide arvamuste põhjal õpivad lapsed märkama looduses esinevaid seaduspärasusi. Töö autor leiab, et loodud Linnamäe õpperada on saadud

hinnangute põhjal huvitekitav nii lastele kui ka täiskasvanutele, sest ükski ekspert ei valinud Linnamäe õpperaja hindamisel vastusevariante *pigem ei* ning *üldse mitte*. Ülaltoodud tabelis (Tabel 2) olevate tulemuste põhjal võib järeldada, et koostatud õpperada on eesmärgipärane ning lastele sobiv.

Ekspertide hinnangud ning arvamused õpetajate tööjuhendite kohta

Kolmandas osas esitati ekspertidele kaheksa väidet õpetajate tööjuhendite kohta.

Tulemused ekspertide hinnangutest on nähtavad tabelis 3. Lisaks esitati ekspertidele lahtine küsimus (vt Lisa 32, küsimus nr 10), kus sooviti teada saada ekspertide arvamust koostatud õpetajate tööjuhendite kohta.

Tabel 3. Ekspertide hinnangud õpetajate tööjuhenditele

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpetajate tööjuhendid on arusaadavad.				2	4
Õpetajate tööjuhendid aitavad õpetajat tegevuste planeerimisel.			1	1	4
Õpetajate tööjuhendites välja toodud tegevused vaatluspunktides on mitmekesised.				1	5
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on eakohased.			2	1	3
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on lapsest lähtuvad.			2	1	3
Õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohase kirjanduse leidmiseks.					6
Õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohaste õppe- ja liikumismängude leidmiseks.					6
Õpetajate tööjuhendid on vajalikud.			1		5

Märkus. Numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemise sagedust

Ekspertide poolt antud hinnangute põhjal selgus, et õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohase kirjanduse kui ka õppe- ning liikumismängude leidmiseks. Nendele väidetele andsid kõik kuus eksperti hinnangu *kindlasti*. Ekspertide vastuste põhjal võib öelda, et tööjuhendid on enamasti arusaadavad ning abimaterjaliks õpetajatele.

Küsimus number 10 oli lahtine küsimus, kus eksperdid said kirjutada, mida nad muudaksid õpetajate tööjuhendite juures või mida nad tahaksid esile tõsta. Üks ekspertidest leidis, et õpetajate tööjuhendite juures on püütud seoseid leida Linnamäe, sealse looduse ning tegevuste vahel. Ekspert lisas, et mõistatused on väga head, sest neid saab kohe rakendada.

Lisaks leidis ekspert, et tööjuhendites on väga laiahaardeline teemakäsitus. Probleemina tõi ekspert välja esimese vaatluspunkti juhendist õpetajale (Lisa 1), kus autor on 5–7-aastastele lastele õppe- ja kasvatuseesmärgiks kirjutanud, et „laps kuulab juttu Otepää kirikust ning püüab oma sõnadega öelda, miks see kirik eestlastele oluline on“. Eksperti sõnul võib lastele jääda mõistmatuks, miks Otepää kirik on oluline. Autor leiab, et lastele on siiski oluline rääkida Otepää kiriku tähtsusest, sest igal aastal 4. juunil tähistatakse Eesti lipu päeva just Otepää kiriku juures piduliku üritusega.

Teine ekspert leidis, et kohati on eesmärgid liiga palju. Töö autor on eksperti arvamusega mõningal määral nõus, kuid leiab, et eesmärgid ei pea kõik saama ühe korraga täidetud, vaid taas on õpetajal olemas valikuvõimalus. Kolmanda eksperti sõnul on tööjuhendid asjalikud, arusaadavad ning vastavad laste eale. Järgmine ekspert leidis, et tööjuhendid on põhjalikud ning mõistetavad ka vähikule. Ekspert lisas, et tööjuhendite juures on hea, et õpetajatel on võimalus valida erineva raskusastmega ülesandeid. Ekspert jäi õpetajate tööjuhenditega rahule ning tõi välja, et tema ei muudaks tööjuhendite juures midagi. Ka viies ekspert nõustus eelneva eksperti arvamusega, lisades, et tööjuhendite juures on suur töö ära tehtud, sest välja on toodud nii tegevuste kirjeldused, eesmärgid kui ka teemakohase kirjandusallika loetelu. Ainsa soovitusena tõi ekspert esile, et kuna ta ei tea Linnamäe linnuse taustinformatsiooni, siis oleks võinud olemas olla ka lisateave õpetajale. Lisamaterjalide koostamise juures kasutatud kirjanduse loetelu hulgas on viide Raid (2005) trükisele, kust võib leida huvitavat teavet linnuse kohta.

Viimane ekspert leidis, et tööjuhendid on arusaadavad ning positiivne on, et vaatluspunktide juures on välja toodud mitmekesised tegevused ehk on olemas valikuvõimalus. Ekspert pidas oluliseks ka seda, et juurde on pakutud võimalusi teemakohase õppe- ja liikumismängude leidmiseks. Saadud arvamuste põhjal võib väita, et õpetajate tööjuhendid täidavad oma eesmärgi.

Ekspertide hinnangud laste töölehtede kohta

Järgmises uurimustöö osas esitati ekspertidele kolmteist väidet lastele koostatud töölehtede kohta. Ülevaate ekspertide hinnangutest annab tabel 4.

Ekspertide hinnangutest koostatud laste töölehtedele võib välja lugeda, et töölehed vastavad üldiselt nii „Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale“ (2008) kui ka „Otepää Lasteaia õppekavale“ (2011). Ekspertide hinnangud jäid skaalal vahemikku *kindlasti* kuni *nii ja naa*. Töölehtede jõukohasuse kohta esitatud väitele andis üks ekspertidest hinnangu *pigem ei*. Kuna töö autor ei ole ühegi töölehe juures määratlenud kindlat laste vanust (lapsed on väga

erineva arengutasemega), siis väiksemate (3–5-aastased) laste puhul eeldati, et õpetaja loeb lastele tööjuhendi ette. Sellest tingituna võis üks ekspert märkida, et pigem ei ole tööjuhendid lastele jõukohased. Väitele *Töölehti saab kasutada nii vaatluspunktides kui ka rühmaruumis*, vastasid eksperdid positiivselt, kuigi uurimuse esimese osa viiendas küsimuses (vt Lisa 32) vastasid 3 eksperti, et nemad isiklikult töölehti vaatluspunktides ei kasuta, sest looduses on abimaterjaliks looduslikud vahendid, kuid lisasid, et töölehtede kasutamine pole ka halb mõte.

Tabel 4. *Ekspertide hinnangud laste töölehtedele*

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Töölehed on kooskõlas „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga“ (2008).			1		5
Töölehtedes on arvestatud „Otepää Lasteaia õppekavaga“ (2011).			1	1	4
Töölehtedel olevad ülesanded on integreeritud.				1	5
Töölehed on lapsele eakohased.			1	2	3
Töölehtede juhised on lapsele jõukohased.		1	2		3
Töölehti saab kasutada nii vaatluspunktides kui ka rühmaruumis.			2	2	2
Töölehed aitavad õpitut kinnistada.				1	5
Töölehed toetavad lapse suulise kõne arengut.		1	1	2	2
Töölehed toetavad lapse kirjaliku kõne arengut.			1	1	4
Töölehed toetavad lapse eneseväljendust.			2	2	2
Töölehed tekitavad lapses huvi ümbritsevat keskkonda rohkem tähele panema.			1	2	3
Töölehed tekitavad lapses huvi ümbritsevat keskkonda rohkem uurima.				2	4
Töölehed suunavad last iseseisvalt tegutsema.				4	2

Märkus. Numbrid tabelis näitavad ekspertide vastuste esinemise sagedust

Ekspertide arvamused töölehtede kohta. Uurimuse viimases osas (Tabel 5) paluti ekspertidel ring ümber teha töölehtede numbritele, mis olid sisult arusaadavad. Tabelis 5 on näha, missuguste töölehtedega eksperdid rahule jäid. Lisaks on välja toodud ekspertide soovitused töölehtede kohta ning ekspertide märkmed, mida nad tõid koostatud töölehtede juures esile.

Tabel 5. Töölehed, mis olid ekspertide arvamuse kohaselt sisult arusaadavad

Töölehe number	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Esinemise sagedus	4	3	3	5	5	4	4	4	4	6	6	4	6

Töölehe number	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Esinemise sagedus	6	4	5	6	6	4	5	5	6	5	4	5

Märkus. Esinemise sagedus näitab ekspertide arvu, kes leidsid, et töölehed on sisult arusaadavad

Selgus, et kõik eksperdid pidasid sisult arusaadavaks järgnevaid töölehti: 10, 11, 13, 14, 17, 18, 22. Järgnevalt on välja toodud ekspertide märkmed, mida nad töölehtede juures esile tõstsid.

Esimeses vaatluspunktis (Lisa 1), *Mu koduke on kallike*, on neli töölehte (Lisad 2–5). Kaks eksperti tõid esile, et tööleht 1 aitab lastel kinnistada lipuvärvide tundmist ning analüüsida, millisel pildil on kujutatud Eesti lippu. Lippude lisamine värvimata kujul näitab ekspertide sõnul ära, kas lapsed tunnevad riigilipu ära ka mustvalgelt. Kolm eksperti leidsid, et tööleht 2 aitab lastel lisaks iseseisvale tegutsemisele teha ka meeskonnatööd, kui lapsed saavad jutustada tunnustest, mis on kirikule iseloomulik. 4. tööleht näitab ekspertide sõnul ära, kas laps mõistab, mis meelega ta kõige enam asju tajub. Lisaks leidsid 2 eksperti, et tööleht paneb last mõtlema ning hiljem on koos hea analüüsida, kes millisele meelele ringi ümber tõmbas.

Oravakese unelma vaatluspunkti (Lisa 6) alla kuuluvad töölehed 5–10 (Lisad 7–12). Tööleht 5 annab ekspertide sõnul võimaluse loovmõtlemiseks ning lisaks saab puu joonistamise põhjal aimu laste arengutasemest ja oskustest. Kaks eksperti tõstsid esile, et täites ära kuuenda töölehe, saavad lapsed teha viimase ülesande juures valiku, mida ning millest meisterdada, sest töölehel on olemas erinevad pildid puude viljadest, mille seast nad võivad valiku teha. Ühe eksperdi sõnul on tööleht 7 väga tore ülesanne, sest lastele meeldivad numbrimõistatused. Tööleht 8 mõtte kiitsid kaks eksperti väga heaks, sest tänu sellistele ülesannetele saab õpetaja vaadata, kas lapsed oskavad väikestest osadest tervikobjekti kokku panna või mitte.

Kolmandaks vaatluspunktiks on *Karupää* (Lisa 13) ja töölehed 11–15 (Lisad 14–18). Ekspertide arvamuste kohaselt on selle vaatluspunkti töölehed lastepärased ja atraktiivsed. Tööleht 11 puhul tõi üks ekspert välja, et sealsed ülesanded arendavad laste mõtlemist ning kõnet. Kaks eksperti tõstsid esile neljateistkümnendat töölehte, sest sealsed pildid on huvitekitavad. Kolm eksperti tõid viieteistkümnenda töölehe juures esile kolmanda ülesande. Nende sõnul on seal hästi seostatud lugemist ja kirjutamist ning ka lähenemine on uudne.

Ajalugu on vahva vaatluspunktis (Lisa 19) on töölehed 16–18 (Lisad 20–22). Ekspertidid leidsid, et need töölehed on integreeritud ning pakuvad lastele võimalust tegutseda nii õpperajal kui ka hiljem rühmaruumis. Tööleht 18 juures lisas õpetaja, et seda töölehte saab täita vaid hea ilma korral, kuid on tore, et lastel on võimalus oma tööst kaaslastele rääkida.

Töölehed 19–22 (Lisad 24–27) kuuluvad *Taimetarga tööpõllu* vaatluspunkti (Lisa 23). Ekspertide sõnul on tööleht 20 õpetlik ning huvitav, kuna piltidel on kujutatud erinevaid taimi. 21. töölehe abil on hea kinnistada mürktaimede tundmist. Lisaks lisas üks ekspert, et on hea, et valitud on vaid kaks mürktaime, kusjuures need taimed on sellised, mida lapsed ka teavad. Kaks eksperti tõid tööleht 22 juures esile, et töölehe abil on hea võimalus kinnistada ravimtaimede tundmist. Eelmainitud töölehte tõsteti esile ka sellepärast, et sealsed pildid on arusaadavalt joonistatud.

Aaretejahi vaatluspunkt (Lisa 28) on Linnamäe õpperaja viimaseks vaatluspunktiks. Tööleht 23 puhul leidsid 2 eksperti, et töölehte on hea kasutada erinevatel aastaegadel ning hiljem neid omavahel võrrelda. 31. töölehe juures tõsteti esile ülesandeid 2 ning 3. Lisati, et need on uudsed ja huvitekitavad.

Ülevaade ekspertide soovitustest ja muudatustest laste töölehtede kohta. Uurimustöö puhul oli oluline saada ka tagasisidet lastele koostatud töölehtede kohta. Mõned eksperdid lasid lastel valikuliselt töölehti täita ning nad lähtusid oma soovitude ja muudatuste puhul ka sellest, mida nad olid töölehtede katsetamise ajal tähele pannud.

Esimese töölehe puhul soovitas üks ekspertidest vahetada Kanada lipu mõne naaberriigi lipuga. Ka Laasik, Liivik, Täht ning Varvara (2009) on välja toonud, et 7aastane laps teab Eesti lähinaabreid. Sellest lähtuvalt tegi töö autor muudatuse 1. töölehes, kus Kanada lipp asendati Läti lipuga.

Tööleht 2 puhul soovitati, et kujundid võiks olla suuremalt joonistatud, sest lapsed joonistavad need tavaliselt veel väiksemalt. Autor võttis nõuannet kuulda ning tegi kujundid suuremaks. Kuigi kolmas tööleht ekspertidele üldiselt meeldis, soovitas üks ekspertidest välja jätta kolmanda ülesande, kus paluti lastel ring ümber tõmmata meelele, mille abil laps sai loodusest kõige vähem teavet. Toetudes Timoštšuk (2005) öeldule, et oluline on õppida nii, et võimalusel saaks kasutada kõiki oma meeli, jättis töö autor kolmanda ülesande töölehel välja selleks, et lastel ei tekiks valearusaam, et üks meel on teistest tähtsam.

Kuuenda töölehe puhul märkisid kaks eksperti, et teine ülesanne võib lastele valmistada raskusi, sest vilju ei ole sama palju kui puid. Lähtudes ekspertide arvamusest, eemaldas töö autor puude hulgast kase, kuna polnud sellele puule vastavat vilja. Seitsmes tööleht koosnes

kolmest osast. Üks ekspertidest soovitas esimese ülesande puhul teha juurde number 16, sest suure tõenäosusega ei taba lapsed ära, et number 15 tuleb ühendada lõpuks number 1-ga. Soovitatud muudatus viidi läbi, et ennetada probleemi laste puhul, kes seda töölehte täitma hakkavad. Lisaks pöörasid kaks eksperti tähelepanu ülesandele 3, kus ühel pildil kujutati vihta. Kuna pilt võib ekspertide hinnangul jääda ebaselgeks, vahetas töö autor välja puu kui ka eseme. Kask ja viht asendati kuuse ja käbiga.

Sarnaselt tööleht kahele, pöörasid kaks eksperti tähelepanu ka töölehele 8, lisades, et detailid tuleb suuremalt joonistada, sest lapsed teevad puu veel väiksema, kui etteantud osad on. Kuna eelmainitud probleem esines ka varasemas töölehes (Tööleht 2), siis võttis autor ekspertide soovitusi kuulda ning tegi vastavad muudatused ka selles töölehes.

Kaks eksperti soovitasid töölehel 9 olevate puude alla teha kastid, kuhu lapsed saavad kirjutada, mis puu on pildil, sest seda ülesannet tehes ei taju lapsed, kui suurelt nad kirjutada võivad. Selleks, et lapsed oskaksid ruumiga arvestada, tegi autor iga puu alla kasti.

Tööleht 18 puhul tõi üks ekspert välja, et esimeses ülesandes ei ole aastaegadest eristatavad suvi ja sügis. Selleks, et aastaajad oleksid paremini äratuntavad, joonistas töö autor igale pildile juurde midagi iseloomulikku. Lähtuvalt sellest lisandusid piltidele sinilill, päike, linnuparv ning lumehelbed. Kuna tööjuhendis polnud ülesandeks märgitud, et pildid tuleb hiljem ära värvida, siis juhtis sellele tähelepanu ka üks ekspertidest. Sellest tulenevalt lisati tööjuhendisse, et *Värvi pildid*.

Viimase töölehe puhul (Lisa 31) pakkus üks ekspertidest teise ülesande juures välja, et alternatiivina võiks kasutada ka kahepoolset teipi. Töö autor leiab, et õpetajad võivad valida endale kõige sobivama viisi, kuidas liiv, savi ning muld paberile kinni jääksid, kuid liimi kasutamine on üks lihtsamatest ning soodsamatest lahendustest.

Kokkuvõtteks

Bakalaureusetöö uurimusliku osa eesmärgiks oli saada tagasiside ekspertidelt töö autori poolt koostatud õpperaja vaatluspunktide, õpetajate tööjuhendite ja laste töölehtede (Lisad 1–31) kohta. Lisaks oli eesmärgiks teha ka ekspertide poolt välja pakutud muudatused abimaterjalides. Töö eesmärgid sai täidetud.

Uurimustöö tulemuste põhjal võib järeldada, et loodud õpperada on lastele sobiv ning välja pakutud tegevused eakohased ning mitmekesised. Õpetajate tööjuhistega ning laste töölehtedega jäid eksperdid üldjuhul rahule. Eksperdid olid välja toonud, mis oli tööjuhendite ning –lehtede juures head. Töö autor võttis arvesse ekspertide poolt välja pakutud soovitusi ja mõtteid ning tegi vastavad muudatused abimaterjalides.

Töö tugevuseks võib lugeda koostatud õppematerjali, mida Otepää Lasteaia õpetajad soovi korral saavad koheselt kasutada. Lisaks peab autor tugevuseks ka seda, et enne õpperaja ja õppematerjalide koostamist külastati Otepää Lasteaeda ning arutleti juhtkonnaga õpperaja loomise idee üle, mille juhtkond heaks kiitis.

Antud töö piiranguks on, et eksperdid ei saanud minna õpperajale ja seal tegevusi läbi viia, sest ilmastikuolud ei võimaldanud seda. Põhjus seisnes selles, et lumi kattis maapinda aprillikuu lõpuni ning talvel ei hooldata Linnamäele viivat teed.

Toetudes saadud ekspertide hinnangutele, loodab töö autor, et Linnamäele loodud õpperada, õpetajate tööjuhendid ning laste töölehed leiavad rakendust Otepää Lasteaia õpetajate ning erinevate rühmade seas.

Tänuõnad

Töö autor tänab kõiki eksperte, kes leidsid aega, et koostatud õppematerjalid läbi töötada, võimalusel läbi katsetada ning lõpuks omapoolne hinnang anda. Suured tänuõnad ka juhtkonnale, kes abistasid töö autorit ekspertide leidmisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

..... (allkiri ja kuupäev)

Kasutatud kirjandus

- Ainso, S. (2012). *Õpperada Tartu Lastesõim Mesipuu 2,5-3,5aastastele lastele*.
Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Alunurm, A. (1999). *Alushariduse õppekava. Loodusõpetuse aaineraamat*. Tallinn:
Haridusministeerium.
- Amonašvili, Š. (2005). *Elu Kool*. Tallinn: Ilo.
- Bilton, H. (2010). *Outdoor Learning in the Early Years: Management and Innovation* (3rd ed.). London: Routledge.
- Dahlgren, L.O., Sjölander, S., Strid, J. P., & Szczepanski, A. (2009). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähikäikudest saab õpiõu*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Dahlgren, L.O., & Szczepanski, A. (2006). *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus. Kutse määratleda õuesõpet*. Tallinn: Ilo.
- Dillon, J., Rickinson, M., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D., & Benefield, P. (2006). The value of outdoor learning: evidence from research in the UK and elsewhere. *School Science Review*, 87(320), 107-112.
- Eilart, J. (1986). *Looduse õpperajad*. Tallinn: Valgus.
- Garrick, R. (2009). *Playing Outdoors in the Early Years* (2nd ed.). London; New York: Continuum.
- Higgins, P., & Nicol, R. (2002). Outdoor Learning in Theory and Practice. In P. Higgins, & R. Nicol (Eds.), *Outdoor Education: Authentic Learning in the context of Landscapes*, 2 (pp. 3-14). Kisa: Sweden.
- Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Tallinn: Ilo.
- Kalamees, K., & Kont, H. (2006). *Aastaajad õpperajal. Juhendid looduse vaatlemiseks*.
Tartu: Nordon Trükikoda.
- Kollom, E. (2011). *Abimaterjal teema „Puu aastaring“ käsitlemiseks 6-7aastaste lastega*.
Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. (2008). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.
- Käis, J. (1996). *Kooli-raamat*. F. Eisen (Koost). Tartu: Ilmamaa.
- Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., & Varava, L. (2009). Valdkond „Mina ja keskkond“. E. Kulderknap (Koost), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 7-25). Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

- Liikumine looduses ja igapäevaelus*. (2012). Külastatud aadressil https://www.eesti.ee/est/teemad/keskkond_loodus/looduskaitse/liikumine_looduses_igapäevaelus.
- Maynard, T., & Waters, J. (2007). Learning in the Outdoor Environment: A Missed Opportunity? *Early Years: An International Journal of Research and Development*, 27(3), 255-265.
- Must, A. (2010). *Lasteaia õpperada kui vahend õppekasvatustöös Türi Kesklinna lasteaias*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Mägi, H. (1990). *Matk Otepääl ja selle lähistel*. Tallinn: Eesti Õppekirjanduse Keskus.
- Mägi, H. (2008). *Märkimisväärsed Otepää ajaloo*. Külastatud aadressil <http://www.otepaa.ee/omavalitsus/otepaae-ajalugu>.
- Mägi, H. (1971). *Otepää-Kääriku*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Mägi, H., & Veri, K. (1983). *Valga rajoon*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Otepää Lasteaia õppekava*. (2011). Avaldamata käsikiri.
- Paisley, K., Furman, N., Sibthorp, J., & Gookin, J. (2008). Student Learning in Outdoor Education: A Case Study From the National Outdoor Leadership School. *Journal of Experiential Education*, 30(3), 201-222.
- Palmberg, I. E., & Kuru, J. (2000). Outdoor Activities as a Basis for Environmental Responsibility. *The Journal of Environmental Education*, 31(4), 32-36.
- Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.
- Raid, M. (Koost). (2005). *Ajalugu pajatab: Otepää linnamägi*. Otepää: Otepää Vallavalitsus.
- Sarv, M., & Vilbaste, K. (2009). Miks on hea üks päev nädalas õues õppida? *Keskkond õpetab* (lk 8-17). Tartu: Tartu Keskkonnahariduse Keskus.
- Shooter, W., Paisley, K., & Sibthorp, J. (2010). Trust Development in Outdoor Leadership. *Journal of Experiential Education*, 30(3), 189-207.
- Suuroja, M. (2005). *Eesti looduse õppe- ja matkarajad*. Tallinn: OÜ Geo Trail KS.
- Szczepanski, A. (2002). Environmental Education: An overview of the area from Swedish/Nordic perspective. In P. Higgins, & R. Nicol (Eds.), *Outdoor Education: Authentic Learning in the context of Landscapes*, 2 (pp. 18-24). Kisa: Sweden.
- Thorburn, M., & Allison, P. (2010). Are We Ready to go Outdoors Now? The Prospects for Outdoor Education During a Period of Curriculum Renewal in Scotland. *The Curriculum Journal*, 21(1), 97-108.
- Timoštšuk, I. (2005). *Loodusõpetus alushariduses*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Tovey, H. (2008). *Playing Outdoors: Spaces and Places, Risk and Challenge*. Maidenhead: Open University Press.

Lisamaterjalide koostamisel kasutatud kirjandus

Aher, S. (2005). *Päkapikurada*. Külastatud aadressil

<http://www.hared.ee/files/pakapikurada.pdf> .

Aher, S., Lehtveer, M. & Pajula, J. (Koost.). (2008). *Nähka looduslood*. Tallinn, Pärnu: MTÜ Koolitus- ja Nõustamiskeskus HARED.

Aher, S. & Tuusti, A. (2005a). *Aiatuuliku askeldused I*. Külastatud aadressil

<http://www.hared.ee/files/askeldused.pdf> .

Aher, S. & Tuusti, A. (2005b). *Aiatuuliku askeldused II*. Külastatud aadressil

www.hared.ee/files/askeldusedIII120306.doc .

Baklien, A. (2010). *Minu esimene lilleraamat*. Tallinn: Ilo.

Juhanson, L. (2011). *Metsast ja selle asukatest*. Tallinn: Ilo.

Kalamees, E. (2006). *Kus mu põial?* Põltsamaa: OÜ Vali Press.

Kamarik, T. (2010). *Miriam ja puud*. Tallinn: Eesti Päevaleht.

Karvonen, P. (2003). *Liikumisrõõm*. Tallinn: Ilo.

Kivinukk, A., Raavel, S., & SA REC Estonia. (2012). *Triinu ja Taavi pere lood*. Külastatud aadressil http://www.recestonia.ee/oppevahend/Triinu_ja-Taavi_pere_lood.pdf .

Krusten, R. (Koost.). (2009). *Eesti muinasjuttude kuldraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.

Krusten, R. (Koost.). (2010). *Eesti muistendite kuldraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.

Kuusk, R. (Koost.). (2001). *Eesti lasteluule valimik II*. Tallinn: Avita.

Oskar, R. (2011). *Liikumis- ja muusikategevused lasteaias*. Tallinn: Ilo.

Piht, S. (2007). *Õppemänge*. Tallinn: Ilo.

Pitamic, M. (2010). *Lapse mängud*. Tallinn: Pegasus.

Raadik, S. (2009). *Õpime õues mängides*. Tallinn: Ilo.

Raid, M. (Koost.). (2005). *Ajalugu pajatab: Otepää linnamägi*. Otepää: Otepää Vallavalitsus.

Saimre, T. (2009). *Mõistatused. Vanasõnad. Kõnekäänud*. Tallinn: Ilo.

Sher, B. (2010). *Tuju tõstvad mängud*. Tallinn: Ersen.

Tungal, L. (Koost.). (2001). *Memme, palun loe mulle!* Tallinn: Ilo.

Tungal, L. (2012). *Südasuvi*. Tallinn: Tammerraamat.

Tungal, L. (Koost.). (2002). *Taadu, palun loe mulle!* Tallinn: Ilo.

Lisade sisukord

1. Lisa 1. **1. vaatluspunkt. Mu koduke on kallike – juhend õpetajale**
2. Lisa 2. Tööleht 1. Eesti lipp
3. Lisa 3. Tööleht 2. Otepää kirik
4. Lisa 4. Tööleht 3. Rahvuslipp
5. Lisa 5. Tööleht 4. Meeled aitavad
6. Lisa 6. **2. vaatluspunkt. Oravakese unelm – juhend õpetajale**
7. Lisa 7. Tööleht 5. Minu puu
8. Lisa 8. Tööleht 6. Lehtpuud ja okaspuud
9. Lisa 9. Tööleht 7. Kes või mis on pildil?
10. Lisa 10. Tööleht 8. Puu ja tema osad
11. Lisa 11. Tööleht 9. Mina nägin
12. Lisa 12. Tööleht 10. Rühmita puud
13. Lisa 13. **3. vaatluspunkt. Karupää – juhend õpetajale**
14. Lisa 14. Tööleht 11. Karumõmm
15. Lisa 15. Tööleht 12. Karu aastaring
16. Lisa 16. Tööleht 13. Karu toidulaud
17. Lisa 17. Tööleht 14. Karu sööb ja ei söö
18. Lisa 18. Tööleht 15. Mõmiseb mõminal
19. Lisa 19. **4. vaatluspunkt. Ajalugu on vahva – juhend õpetajale**
20. Lisa 20. Tööleht 16. Linnus
21. Lisa 21. Tööleht 17. Mis on pildil?
22. Lisa 22. Tööleht 18. Linnus pajatab
23. Lisa 23. **5. vaatluspunkt. Taimetarga tööpõld – juhend õpetajale**
24. Lisa 24. Tööleht 19. Õpperajal nägin
25. Lisa 25. Tööleht 20. Leia õige
26. Lisa 26. Tööleht 21. Ravimtaimed ja mürktaimed
27. Lisa 27. Tööleht 22. Ravimtaimed
28. Lisa 28. **6. vaatluspunkt. Aaretejaht – juhend õpetajale**
29. Lisa 29. Tööleht 23. Aaretebingo
30. Lisa 30. Tööleht 24. Juhata mind aarde juurde
31. Lisa 31. Tööleht 25. Muld, savi, liiv
32. Lisa 32. Küsimustik ekspertidele

Juhend õpetajale

1. vaatluspunkt – Mu koduke on kallike

Esimene vaatluspunkt algab Linnamäe jalamilt. Lapsed saavad vaadelda eemalseisvat kirikut ning Linnamäe profiili. Õpetaja räägib lastele kiriku loomisloost ja sellest, et kirik on Otepääl väga tähtsal kohal. Kuna ajaloos on sinimustvalge lipp ja selle sisseõnnistamine erilise tähendusega, siis juhib õpetaja laste tähelepanu Eesti lipule. *Mu koduke on kallike* vaatluspunktis saavad lapsed nimetada, otsida ja näidata asju, mis on samas toonis lipuvärvidega. Lisaks hea võimalus ümbritsevat keskkonda erinevate meelte abil tajuda. Kui lapsed jõuavad järgmisesse vaatluspunkti, saab küsida, mis on siin teisiti kui esimeses vaatluspunktis. Kuna Linnamägi oli vanasti oluliseks elamiskohaks paljudele eestlastele, siis uurida lastelt, mis teeb kodust kodu ning mis lastele Otepää juures kõige rohkem meeldib.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps tunneb pildilt Eesti lipu;
- laps teab Eesti lipuvärve;
- laps püüab nimetada ümbruses olevaid esemeid, mis on trikoloorivärvi;
- laps tunneb rõõmu liikumisest;
- laps tunneb rõõmu looduses viibimisest.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps teab Eesti lipuvärvide tähendust;
- laps kuulab juttu Otepää kirikust ning püüab oma sõnadega öelda, miks see kirik eestlastele oluline on;
- laps õpib ümbritsevat keskkonda tajuma erinevate meelte abil;
- laps räägib kaaslastele, mis teeb kodust kodu.

Teemad vestluseks:

- Eesti lipp – kuju, värvus, tähendus, miks on rahvuslipud erinevat värvi, kus võime looduses kohata sellist nähtust;
- Otepää kirik – asukoht, kuju, värvus, millest valmistatud.

Võimalikud tegevused vaatluspunktis:

- Otepää kiriku võrdlemine teiste ümbritsevate hoonetega;
- ümbritseva keskkonnaga tutvumine erinevate meelte abil;
- Linnamäe jalamil kasvavate taimede uurimine luubiga;
- Otepää iseloomustamine.

Jutud ja luuletused

„Eesti muistendite kuldraamat“ (Krusten, 2010):

- „Kuidas loodi maa ja mäed“, lk 16–17.

Õppe- ja liikumismängud

„Liikumis- ja muusikategevused lasteaias“ (Oskar, 2011):

- „Mägi“, lk 19.

„Tuju tõstvad mängud“ (Sher, 2010):

- „Ma märkan midagi uut“, lk 55.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Maakera enda ümber“, lk 13;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23.

Juhendid töölehtedele 1–5:

Tööleht 1 – Eesti lipp (Lisa 2)

- ✓ Milline neist lippudest võiks olla Eesti oma? Põhjenda.
- ✓ Värvi Eesti lipp õigete värvidega.

Tööleht 2 – Otepää kirik (Lisa 3)

- ✓ Joonista paberile etteantud kujundeid kasutades kirik.
- ✓ Räägi sõbrale, mis on kirikule iseloomulikud tunnused.

Tööleht 3 – Rahvuslipp (Lisa 4)

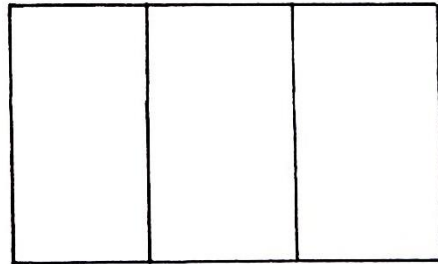
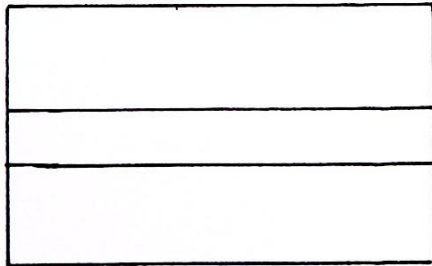
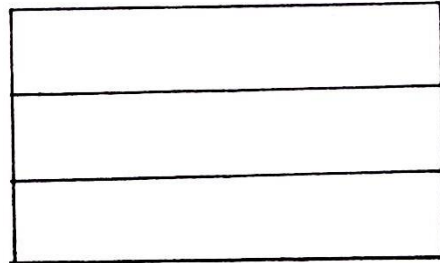
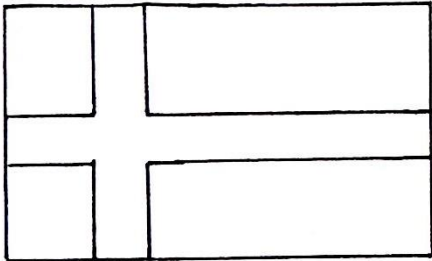
- ✓ Joonista ning värvi Eesti lipp. Kirjuta lipu kõrvale värvuste nimetused.
- ✓ Värvi sinised esemed siniseks, musta värvi esemed mustaks ning valged esemed jäta värvimata.

Tööleht 4 – Meeled aitavad (Lisa 5)

- ✓ Joonista igasse kasti vähemalt 1 sobiv pilt.
- ✓ Tee ring ümber meelele, mille abil said loodusest kõige rohkem teavet.

TÖÖLEHT 1 – EESTI LIPP

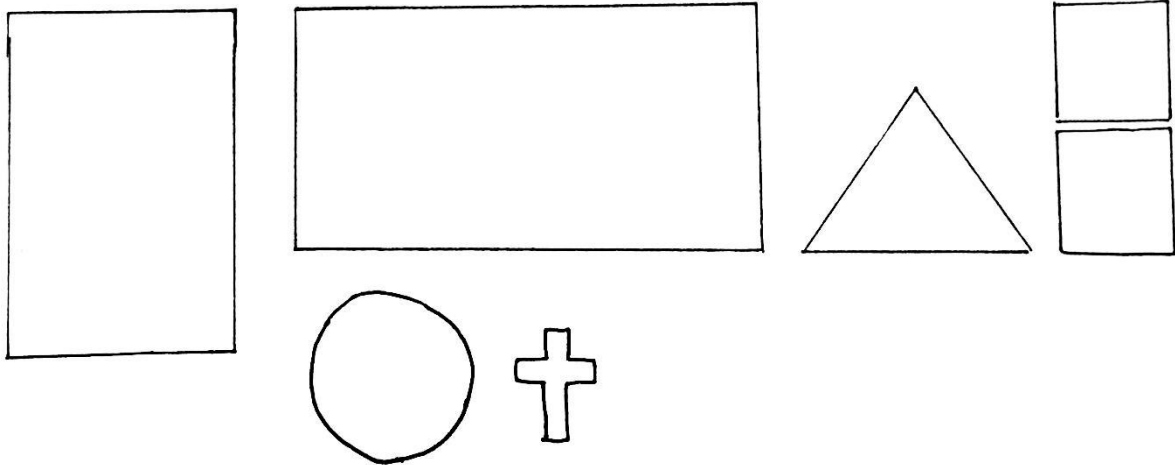
1. MILLINE NEIST LIPPUDEST VÕIKS OLLA EESTI OMA? PÕHJENDA.

2. VÄRVI EESTI LIPP ÕIGETE VÄRVIDEGA.

TÖÖLEHT 2 – OTEPÄÄ KIRIK

1. JOONISTA SIIA ETTEANTUD KUJUNDITEST KIRIK.

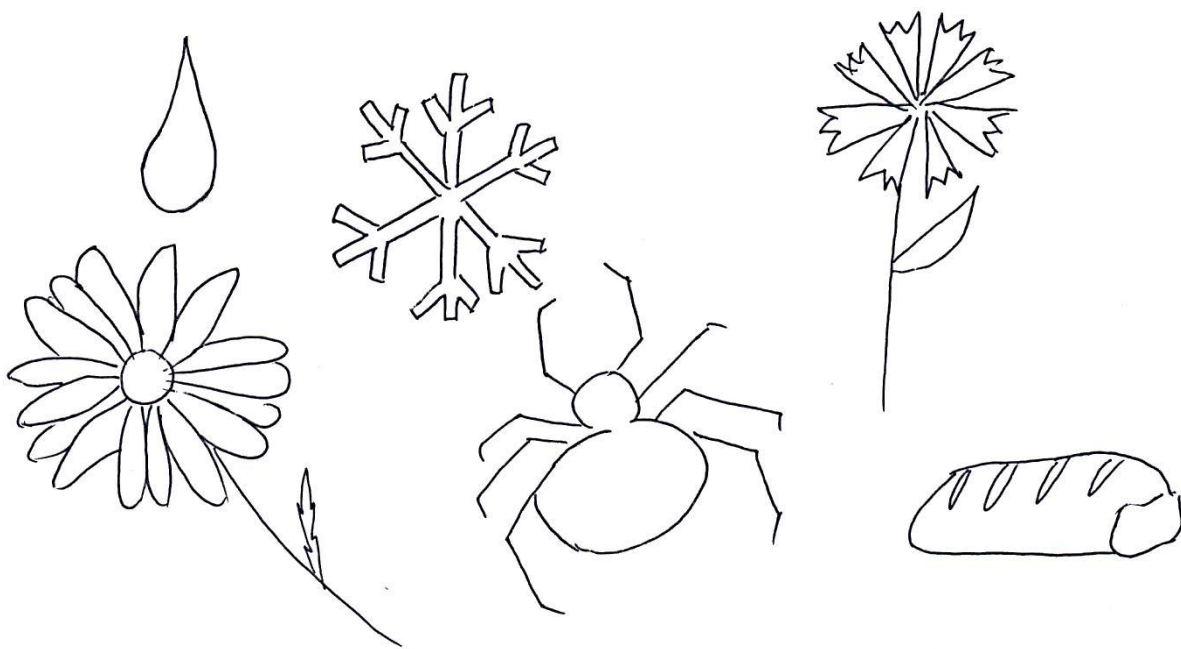

2. JUTUSTA SÕBRALE, MIS ON KIRIKULE ISELOOMULIKUD TUNNUSED.

TÖÖLEHT 3 – RAHVUSLIPP

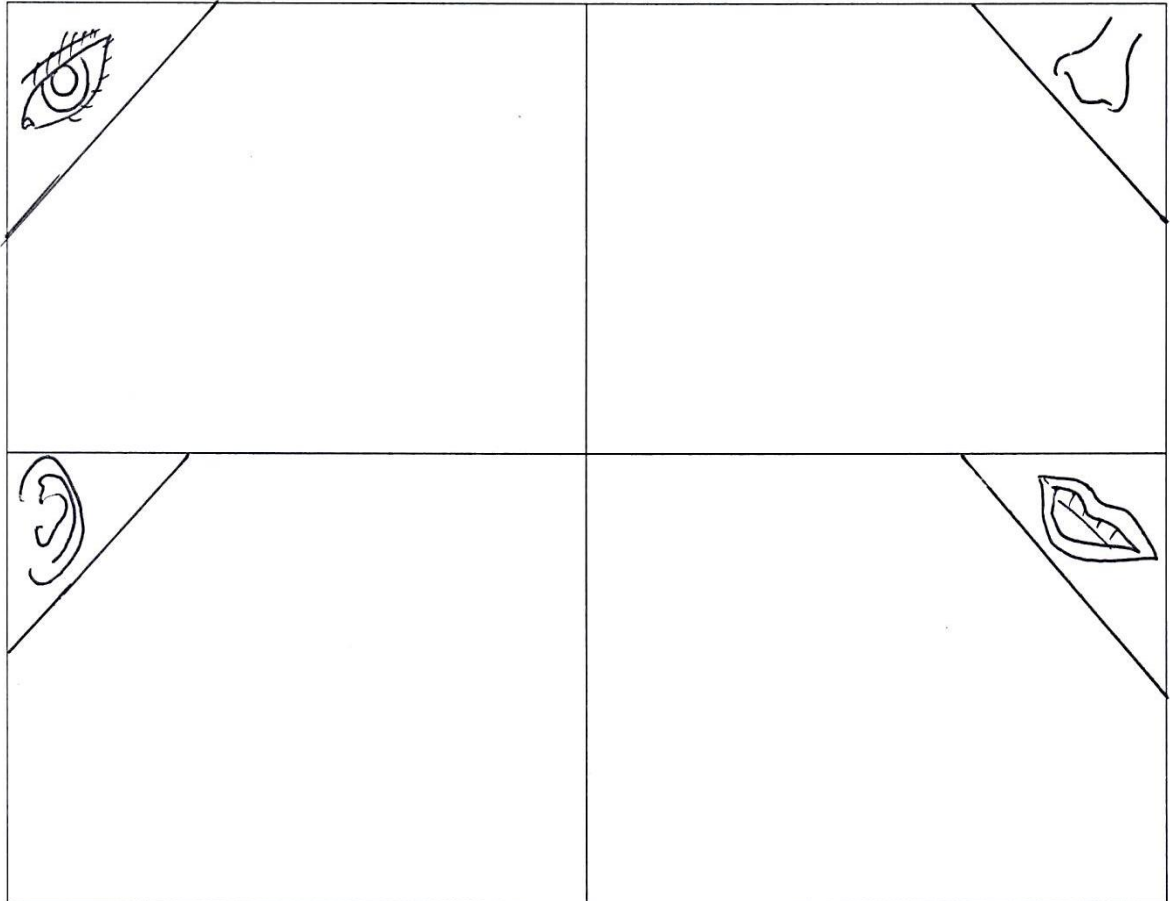
1. JOONISTA NING VÄRVI EESTI LIPP. KIRJUTA LIPU KÕRVALE LIPUVÄRVID.

2. VÄRVI SINISED ESEMED SINISEKS, MUSTA VÄRVI ESEMED MUSTAKS JA VALGED ESEMED JÄTA VÄRVIMATA.

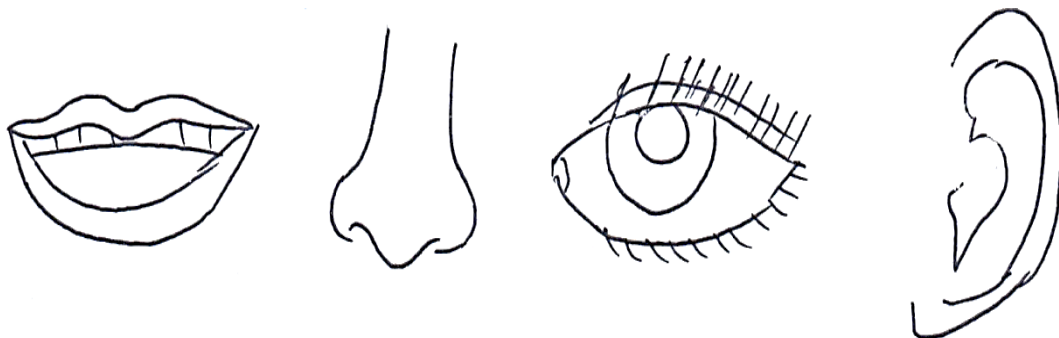

TÖÖLEHT 4 – MEELED AITAVAD

1. JOONISTA IGASSE KASTI VÄHEMALT ÜKS SOBIV PILT.

2. TEE RING ÜMBER MEELELE, MILLE ABIL SAID LOODUSEST KÕIGE ROHKEM TEAVET.

Juhend õpetajale

2. vaatluspunkt – Oravakese unelm

Selles vaatluspunktis vaatlevad lapsed mäe jalamil ja madalamal platool kasvavaid puid. Õpetaja esitab lastele teemakohaseid mõistatusi. Lapsed uurivad puid erinevatel viisidel ning püüavad oma meelte abil ümbritsevat tajuda. Kuna Linnamäel kasvab mitmeid erinevaid puid, siis lasta neid omavahel võrrelda ning nendega lähemalt tutvuda. Lapsed otsivad omale uue sõbra puu näol ning jälgivad teda erinevatel aastaegadel. Lisaks pööratakse *Oravakese unelma* vaatluspunktis lähemat tähelepanu kuusepuule, sest kuusepuust oli ehitatud ka Linnamäe tipus olev kiviheitemasin. Õpetaja räägib lastele kiviheitemasinast ning küsib, mis on üldse kiviheitemasin, milleks seda tarvis oli. *Oravakese unelma* vaatluspunktis tutvuvad lapsed kuuse viljade ja okastega. Lapsed saavad oma loovuse proovile panna ja käbidest ning okastest midagi meisterdada. Õpetaja suunab laste tähelepanu sellele, millepärast kuusk oli ja on oluline puu nii inimestele kui ka loomadele. Hea võimalus anda lastele kätte kompimiskott, et nad seostaksid nähtut sellega, mida nad kombivad.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps oskab osutamise korral nimetada erinevaid puid (3 puud);
- laps tutvub Linnamäel kasvavate enamlevinud puude viljadega (kuusk, sarapuu);
- laps püüab erinevaid puid kirjeldada;
- laps teab, et puu on elusolend ja teda tuleb hoida;
- laps tunneb rõõmu loovast tegutsemisest.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps oskab nimetada erinevaid leht- ja okaspuid (vähemalt 4 puud);
- laps teab puu osasid ning oskab need pildile märkida;
- laps tunneb enamlevinud puid ja nende iseloomulikke tunnuseid;
- laps teab puude olulisust ümbritsevale keskkonnale.

Teemad vestluseks:

- puud me ümber – Linnamäel kasvavad puud: välimus, värvus, liik;
- puude seos ümbritseva keskkonnaga – miks on puud olulised inimestele, loomadele;

- puu aastaring – mis juhtub puuga erinevatel aastaegadel;
- puu ja inimene – mida valmistavad inimesed puidust.

Võimalikud tegevused vaatluspunktis:

- erinevate puudega tutvumine;
- puude võrdlemine kuju, suuruse, värvuse ning viljade järgi;
- kuusepuu uurimine – välisehitus (mille poolest erineb lehtpuudest), kes elab kuusepuul ja selle ümbruses;
- looduslike materjalide kogumine loovtöös;
- puude viljade uurimine luubiga;
- kompimiskottide kompimine – puude viljad, kivi, puukoor;
- oma lemmikpuuga tutvumine erinevate meelte abil;
- teemakohased õppe- ja liikumismängud.

Jutud ja luuletused

„Eesti lasteluule valimik II“ (Kuusk, 2001).

- „Puud“, lk 224.

„Eesti muistendite kuldraamat“ (Krusten, 2010):

- „Lehed ja okkad“, lk 38.

„Memme, palun loe mulle!“ (Tungal, 2001):

- „Laanekuusk ja tehiskuusk“, lk 27;
- „Orav kiigel“, lk 60.

„Miriam ja puud“ (Kamarik, 2010).

„Südasuvi“ (Tungal, 2012):

- „Kuusemets“, lk 93.

„Triinu ja Taavi pere lood“ (Kivinukk, Raavee & SA REC Estonia, 2012):

- „Hoia loodust“, lk 19.

Nuputamiseks

„Mõistatused. Vanasõnad. Kõnekäänud“ (Saimre, 2009):

- Kiigub, liigub, aga paigast ei saa? (Puu.)
- Kevadel rõõmustab, suvel jahutab, sügisel toitub, talvel soojendab? (Puu.)

- Suvel kuub tal roheline, saabub sügis – sünnib ime, kuub nüüd päris kirjuks läheb; kirjult seda kannab vähe, varsti viskab selle maha, talvel paljalt olla tahab? (Lehtpuu.)
- Suvel haljas, talvel paljas? (Lehtpuu.)
- Kõik heidavad rõivad maha, aga kolm ei heida? (Kuusk, mänd, kadakas.)
- Kodu tal metsas, aias ja aasal; lähed sauna, võtad ta kaasa; ehteks tuppagi kevadel tood, maitsvat ja heledat mahla ka jood? (Kask.)
- Valge poiss, rohelised juuksed? (Kask.)
- Roheline, kuid rohi ei ole; valge, kuid lumi ei ole; kähar, kuid juuksed ei ole? (Kask.)
- Millisel puul ei ole okkaid? (Lehtpuul.)

Õppe- ja liikumismängud

„Aiituuliku askeldused I“ (Aher & Tuusti, 2005a):

- „Tunne ära lehekese järgi“, lk 25;
- „Leia puu“, lk 25;
- „Meie oleme sügisesed lehekesed“, lk 26.

„Aiituuliku askeldused II“ (Aher & Tuusti, 2005b):

- „Kuusk ja mänd“, lk 50–51;
- „Puude kallistamise mäng“, lk 88.

„Metsast ja selle asukatest“ (Juhanson, 2011):

• „Koosta kuuski“, lk 9;	• „Ahoi, metsavana!“, lk 17;
• „Millisele puule sobib?“, lk 11;	• „Leia lehe järgi puu!“, lk 19;
• „Tuul metsas“, lk 12;	• „Mis kasvab metsas?“, lk 20;
• „Tantsud puulehtedega“, lk 12;	• „Millise puu oma?“, lk 21;
• „Kuhu istutame puu?“, lk 15;	• „Mängi mängu!“, lk 22;
• „Kus mu puud kasvavad?“, lk 16;	• „Mäng lehtedega“, lk 22;
• „Mõmmi leidis lehe!“, lk 16;	• „Metsas“, lk 23.

„Liikumis- ja muusikategevused lasteaias“ (Oskar, 2011):

- „Puu“, lk 13;
- „Puud tuules“ lk 13.

„Liikumisrõõm“ (Karvonen, 2003):

- „Hõõrdepildid“, lk 282.

„Tuju tõstvad mängud“ (Sher, 2010):

• „Ma märkan midagi uut“, lk 55;	• „Mina ja minu puu“, lk 61–63.

„Õpime õues mängides“ (Raadik, 2009):

- „Oravad ja käbid“, lk 25;
- „Puumäng“, lk 34;
- „Mõõda puu kasvamist!“, lk 34;
- „Lehemäng“, lk 36;
- „Kaameramees“, lk 38;
- „Kelle käes?“, lk 38;
- „Huvitavad looduskogud“, lk 40;
- „Pildiotsing“, lk 42;
- „Käbiuss“, lk 45;
- „Mis muutus?“, lk 45;
- „Käed ette!“, lk 46.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Loodust avastamas I“, lk 12;
- „Korjamine“, lk 12;
- „Trips-traps-trull“, lk 13;
- „Maakera enda ümber“, lk 13;
- „Kõnelus lemmikpuuga“, lk 14;
- „Minu suhe loodusesse“, lk 15;
- „Ümbruse uurimine“, lk 20;
- Pimesikumäng „Leia õige puu“, lk 21;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23;
- „Praegune aastaeg, selle värvid, „aastaaegade jäljed““, lk 24;
- „Mis on kotis?“, lk 33.

„Päkapikurada“ (Aher, 2005):

- „Vaatame õue“, lk 9;
- „Päkapiku puu-uurimine“, lk 11;
- „Vaatleme kaskke“, lk 16;
- „Mööda metsarada“, lk 26;
- „Jäta meelde“, lk 26;
- „Puud sügisel“, lk 29;
- „Otsime võlukepikest“, lk 32;
- „Arva ära, mitu tammetõru on kotikeses!“, lk 39;
- „Kes toob kiiremini käbid oma majakesse“, lk 39;
- „Üks, kaks, kolm – jookse puuni“, lk 40;
- „Määra puu tema ümbermõõdu järgi“, lk 45;
- „Leia puu tema viljade järgi“, lk 45;
- „Meisterdame päkapiku kodupuu(d)“, lk 55.

Juhendid töölehtedele 5–10:

Tööleht 5 – Minu puu (Lisa 7)

- ✓ Joonista oma lemmikpuu ning värvi see.
- ✓ Räägi kaaslastele, miks sa just selle puu valisid. Milles seisneb selle puu erilisus?

Tööleht 6 – Lehtpuud ja okaspuud (Lisa 8)

- ✓ Tee lehtpuude ümber punane ring, okaspuude ümber sinine ruut. Värvi puud.

- ✓ Ühenda puu tema viljaga.
- ✓ Otsi puude alt nende vilju ning meisterda nendest endale meelepärane ese.

Tööleht 7 – Kes või mis on pildil? (Lisa 9)

- ✓ Ühenda numbrid ja kirjuta joonele, kes või mis on pildil.
- ✓ Kirjuta piltide alla õiged nimetused.
- ✓ Ühenda paarid joonega.

Tööleht 8 – Puu ja tema osad (Lisa 10)

- ✓ Joonista etteantud osadest puu. Värv.
- ✓ Kirjuta puu juurde puu osad: juured, tüvi, oksad, lehed, võra.

Tööleht 9 – Mina nägin (Lisa 11)

- ✓ Värv puud, mida nägid õppekäigul.
- ✓ Kirjuta värvitud puude alla kasti sisse, mis puu on pildil.

Tööleht 10 – Rühmita puud (Lisa 12)

- ✓ Tõmba joonega puu sobiva sõna juurde.
- ✓ Värv puud.

TÖÖLEHT 5 – MINU PUU

1. JOONISTA SIIA OMA LEMMIKPUU. VÄRVI!

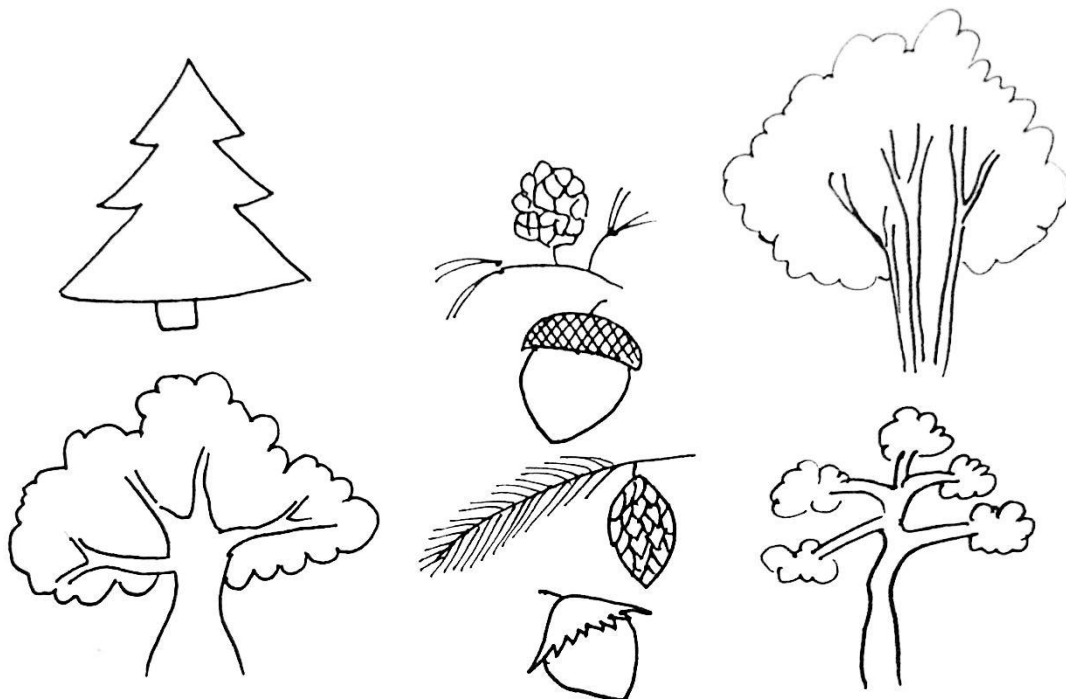
2. RÄÄGI KAASLASTELE, MIKS SA JUST SELLISE PUU JOONISTASID. MIKS TA ON SINU JAOKS ERILINE PUU?

TÖÖLEHT 6 – LEHTPUUD JA OKSASPUUD

1. TEE LEHTPUUDE ÜMBER PUNANE RING NING OKASPUUDE ÜMBER SININE RUUT. VÄRVI PUUD.

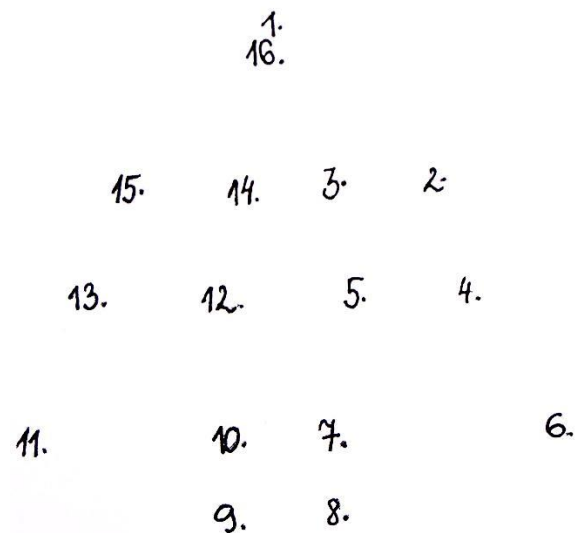
2. ÜHENDA PUU TEMA VILJAGA.

3. OTSI PUUDE ALT NENDE VILJU NING MEISTERDA VILJADEST ENDALE MEELEPÄRANE ESE.

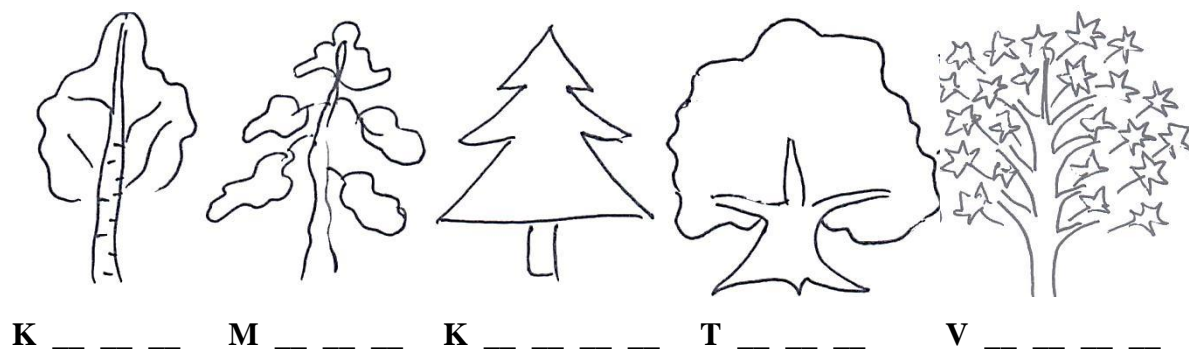
TÖÖLEHT 7 – KES VÕI MIS ON PILDIL?

1. ÜHENDA NUMBRID. KES VÕI MIS ON PILDIL?

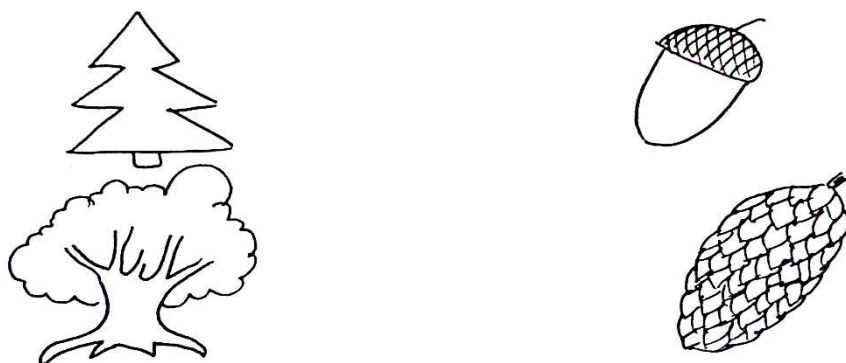

PILDIL ON _____.

2. KIRJUTA PILTIDE ALLA ÕIGED NIMETUSED.

3. ÜHENDA PAARID JOONEGA.

TÖÖLEHT 8 – PUU JA TEMA OSAD

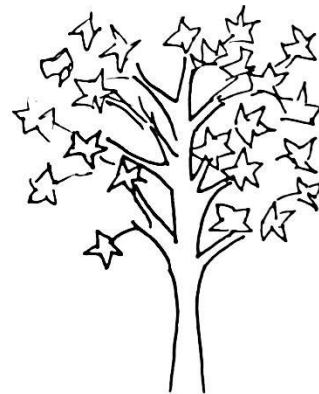
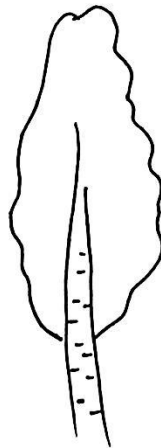
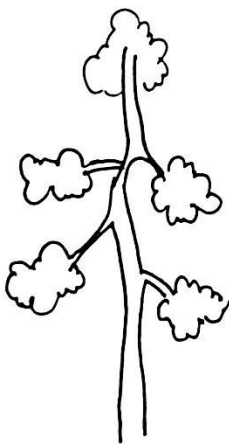
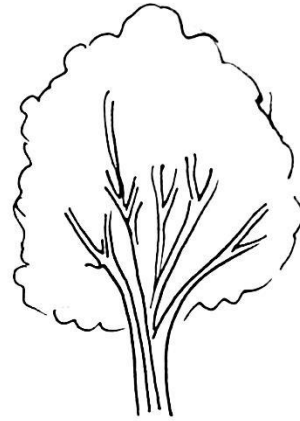
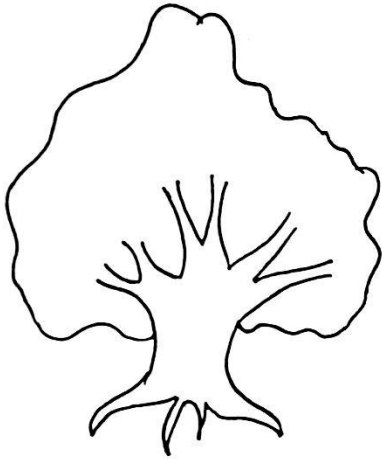
1. JOONISTA ETTEANTUD OSADEST PUU. VÄRVI.

2. KIRJUTA PUU JUURDE PUU OSAD: JUURED, TÜVI, OKSAD, LEHED, VÕRA.

TÖÖLEHT 9 – MINA NÄGIN

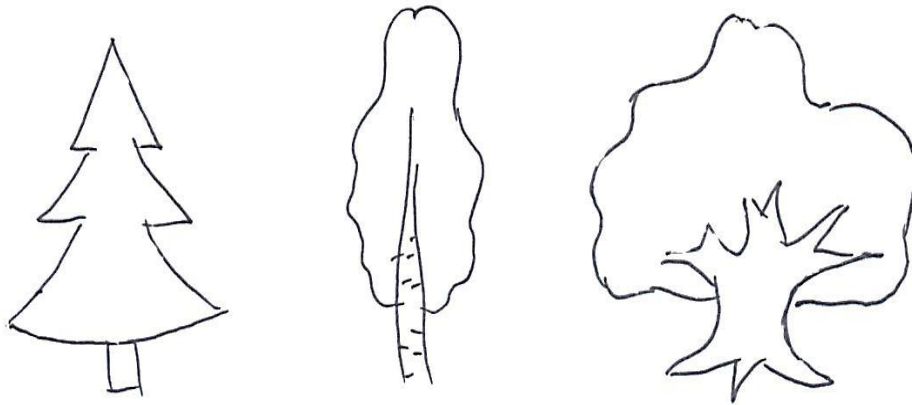
1. VÄRVI PUUD, MIDA NÄGID ÕPPEKÄIGUL.

2. KIRJUTA VÄRVITUD PUUDE ALLA KASTI, MIS PUU ON PILDIL.

TÖÖLEHT 10 – RÜHMITA PUUD

1. TÕMBA JOONEGA PUU SOBIVA SÕNA JUURDE. VÄRVI PUUD.

OKASPUUD	LEHTPUUD
----------	----------

Juhend õpetajale

3. vaatluspunkt – Karupää

Siin vaatluspunktis pööratakse tähelepanu karukujulisele mälestuskivile. Lapsed uurivad ja vaatlevad eelmainitud kivi. Õpetaja esitab lastele mõistatusi, mis seotud karuga. Kuna Linnamäe kuju on teatud küljest vaadates karu pea kujuga, siis on selle kohta öeldud Karupää. Võimalus on lastele näidata fotot, kus on näha, et tegelikkuses ongi Linnamägi külje pealt vaadates karu pea kujuga. Taas saab rääkida Otepää ajaloo ja karu sümbolist, mis on ka Otepää linna vapil. Lapsed räägivad karust ja temale iseloomulikest tunnustest. Meelde tuletatakse erinevad karu rahvapärased nimetused. Lisaks räägitakse, mida karu sööb ning kuidas tema aasta välja näeb.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps püüab iseloomustada karu;
- laps püüab erinevate meelte abil mälestuskivi iseloomustada;
- laps kuulab õpetaja jutustatud lugusid ning avaldab oma arvamust;
- laps tunneb rõõmu liikumisest ning looduses viibimisest.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps teab karu rahvapäraseid nimesid;
- laps teab, millest karu toitub;
- laps oskab karu iseloomustada;
- laps püüab erinevate meelte abil mälestuskivi iseloomustada.

Teemad vestluseks:

- Otepää erinevad nimed;
- muistendid Otepää Linnamäest;
- karu ja tema tegemised erinevatel aastaaegadel;
- karukujuline mälestuskivi – miks selline kivi Linnamäe tipus on, mida see sümboliseerib.

Võimalikud tegevused vaatluspunktis:

- mälestuskivi uurimine erinevate meelte ja vahendite abil (luup);
- muistendid Linnamäest ja karust;
- karu kujutamine maastikule looduslikest materjalidest;
- mõistatused, vanasõnad, kõnekäänud;
- õppe- ja liikumismängud.

Jutud ja luuletused

„Eesti muinasjuttude kuldraamat“ (Krusten, 2009):

- „Karu maja“, lk 72–73;
- „Karupoeg Kusti kiitus“, lk 89.

„Eesti muistendite kuldraamat“ (Krusten, 2010):

- „Karuga rammu katsumas“, lk 240–241.

„Südasuvi“ (Tungal, 2012):

- „Karupoeg vaarikal“, lk 140;
- „Karu ärkamine“, lk 403.

„Taadu, palun loe mulle!“ (Tungal, 2002):

- „Miks karu kardab inimest“, lk 332.

„Triinu ja Taavi pere lood“ (Kivinukk, Raavee, & SA REC Estonia, 2012):

- „Muinasjutt mõtlevast karust“, lk 17.

Nuputamiseks

„Mõistatused. Vanasõnad. Kõnekäänud.“ (Saimre, 2009):

- Kes ei võta ilmaski kasukat seljast? (Kõik karvased loomad.)
- Üheksa mehe ramm, ühe mehe mõistus? (Karu.)
- Milline käpp on kõige tugevam? (Mesikäpp.)

Õppe- ja liikumismängud

„Aiatsuuliku askeldused II“ (Aher & Tuusti, 2005b):

- „Kivid meie ümber“, lk 33.

„Liikumis- ja muusikategevused lasteaias“ (Oskar, 2011):

- „Karu“, lk 11;
- „Karu trambib“, lk 11.

„Liikumisrõõm“ (Karvonen, 2003):

- „Hõõrdepildid“, lk 282;
- „Kivielukad“, lk 290.

„Päkapikurada“ (Aher, 2005):

- „Päkapiku tähtis kivi“, lk 17;
- „Pane kivi elama“, lk 48;
- „Muusika metsas“, lk 52.

„Tuju tõstvad mängud“ (Sher, 2010):

- „Ma märkan midagi uut“.

„Õpime õues mängides“ (Raadik, 2009):

- „Karumäng“, lk 27;
- „Kelle käes?“, lk 38;
- „Närvimäng“, lk 38;
- „Matemaatiline supp“, lk 41;
- „Mis muutus?“, lk 45;
- „Rütmimängud kivikestega“, lk 46;
- „Käed ette!“, lk 46.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Maakera enda ümber“, lk 13;
- „Ümbruse uurimine“, lk 20;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23;
- „Mis on kotis?“, lk 33.

Juhendid töölehtedele 11–15

Tööleht 11 – Karumõmm (Lisa 14)

- ✓ Ühenda karuga seonduvad pildid. Värv need.
- ✓ Miks ülejäänud pildid ei sobi?

Tööleht 12 – Karu aastaring (Lisa 15)

- ✓ Jutusta ning värvi pildid.
- ✓ Mis aastaaegu on kujutatud piltidel?
- ✓ Kirjuta ringi sisse sobiv number: 1. kevad, 2. suvi, 3. sügis, 4. talv.

Tööleht 13 – Karu toidulaud (Lisa 16)

- ✓ Aita karul leida tee mesilaskärjeni. Värv läbitud tee kollaseks.
- ✓ Leia joon, mis viib karu toiduni. Värv õige joon ning toit, kuhu karu lõpuks jõudis.

Tööleht 14 – Karu sööb ja ei söö (Lisa 17)

- ✓ Tõmba roheline ring ümber toitudele, mida karu sööb ning punane ring, mida karu ei söö. Värvi pildid.
- ✓ Kirjuta joonele, mitut toitu karu sööb.
- ✓ Kirjuta joonele, mitut toitu karu ei söö.

Tööleht 15 – Mõmised mõminal (Lisa 18)

- ✓ Lahenda ristsõna. Kirjuta karu pea sisse sobivad tähed.
- ✓ Mitu K-tähega algavat sõna on ristsõnas. Kirjuta vastus joonele.
- ✓ Arvuta ja saad teada, mis sõnad iseloomustavad karu. Värvi õiged sõnad siniseks.

TÖÖLEHT 11 – KARUMÕMM

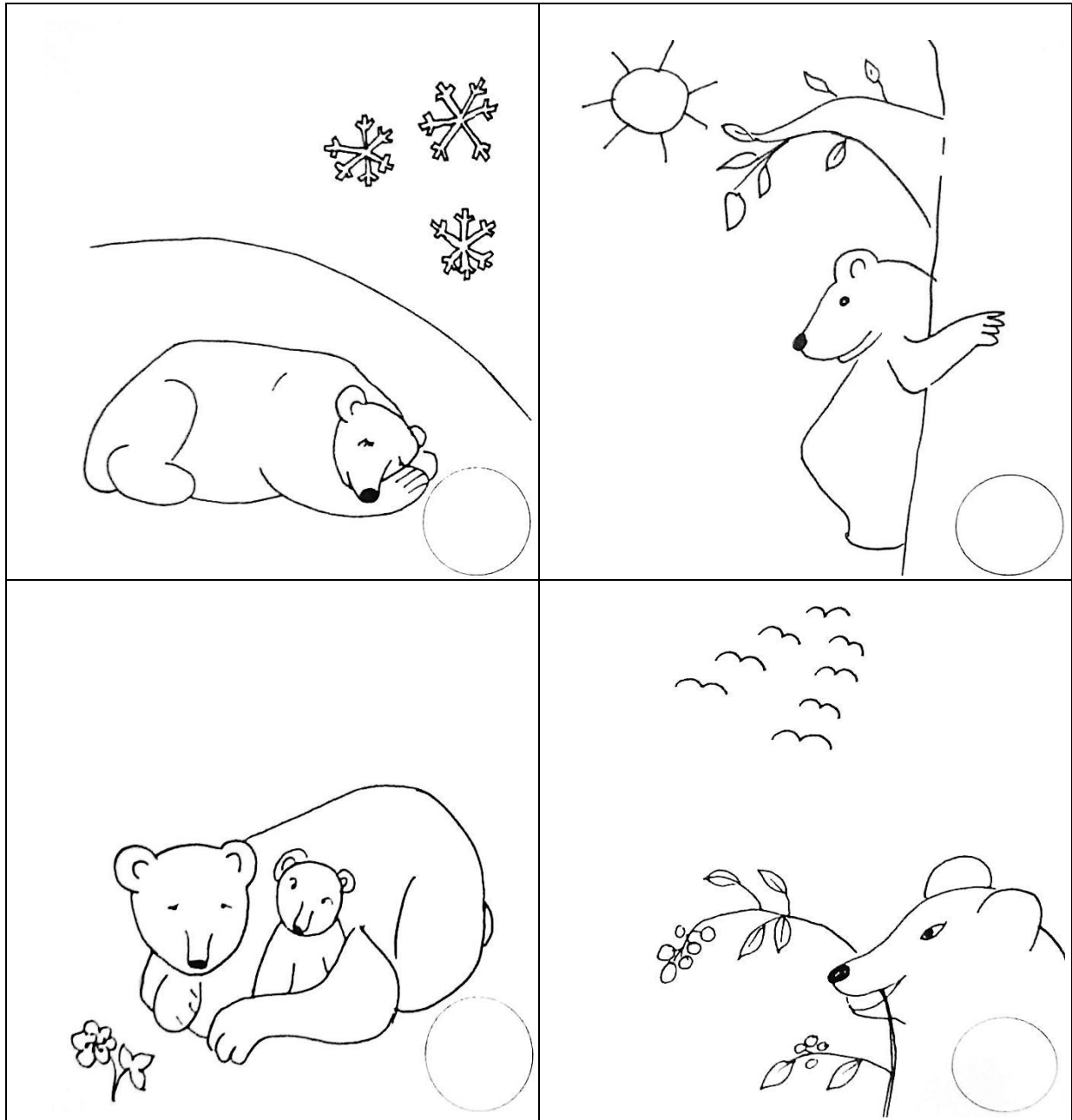
1. ÜHENDA KARUGA SEONDUVAD PILDID NING VÄRVI NEED.

2. MIKS ÜLEJÄÄNUD PILDID EI SOBI?

TÖÖLEHT 12 – KARU AASTARING

1. JUTUSTA! VÄRVI PILDID.

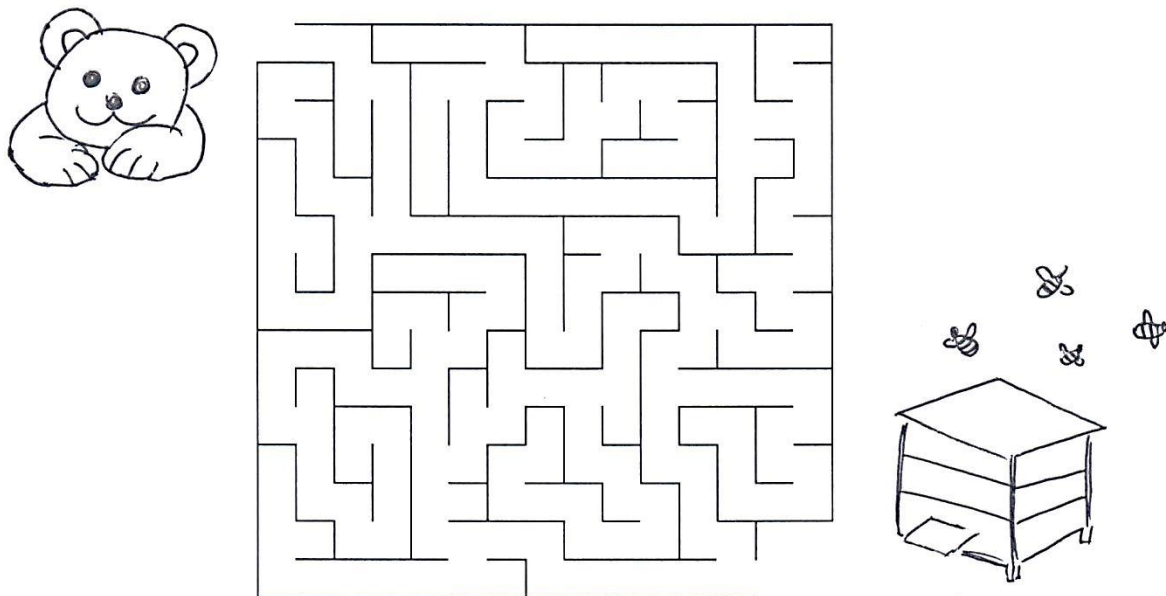

2. MIS AASTAAEGU ON KUJUTATUD PILTIDEL?

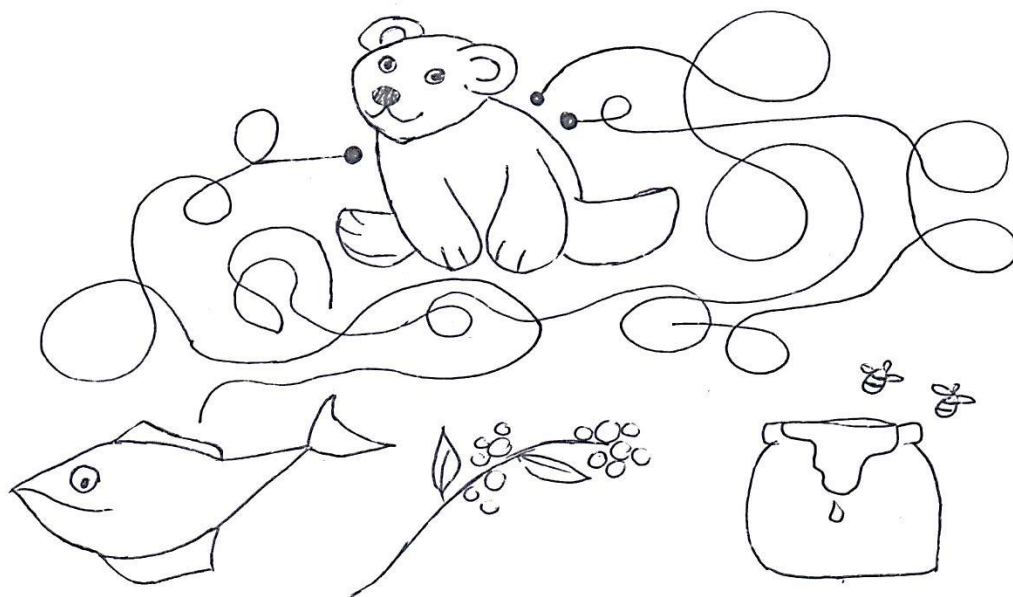
3. KIRJUTA RINGI SISSE SOBIV NUMBER: 1. KEVAD 2. SUVI 3. SÜGIS
4. TALV

TÖÖLEHT 13 – KARU TOIDULAUD

1. AITA KARUL LEIDA TEE MESILASKÄRJENI. VÄRVI LÄBITUD TEE KOLLASEKS.

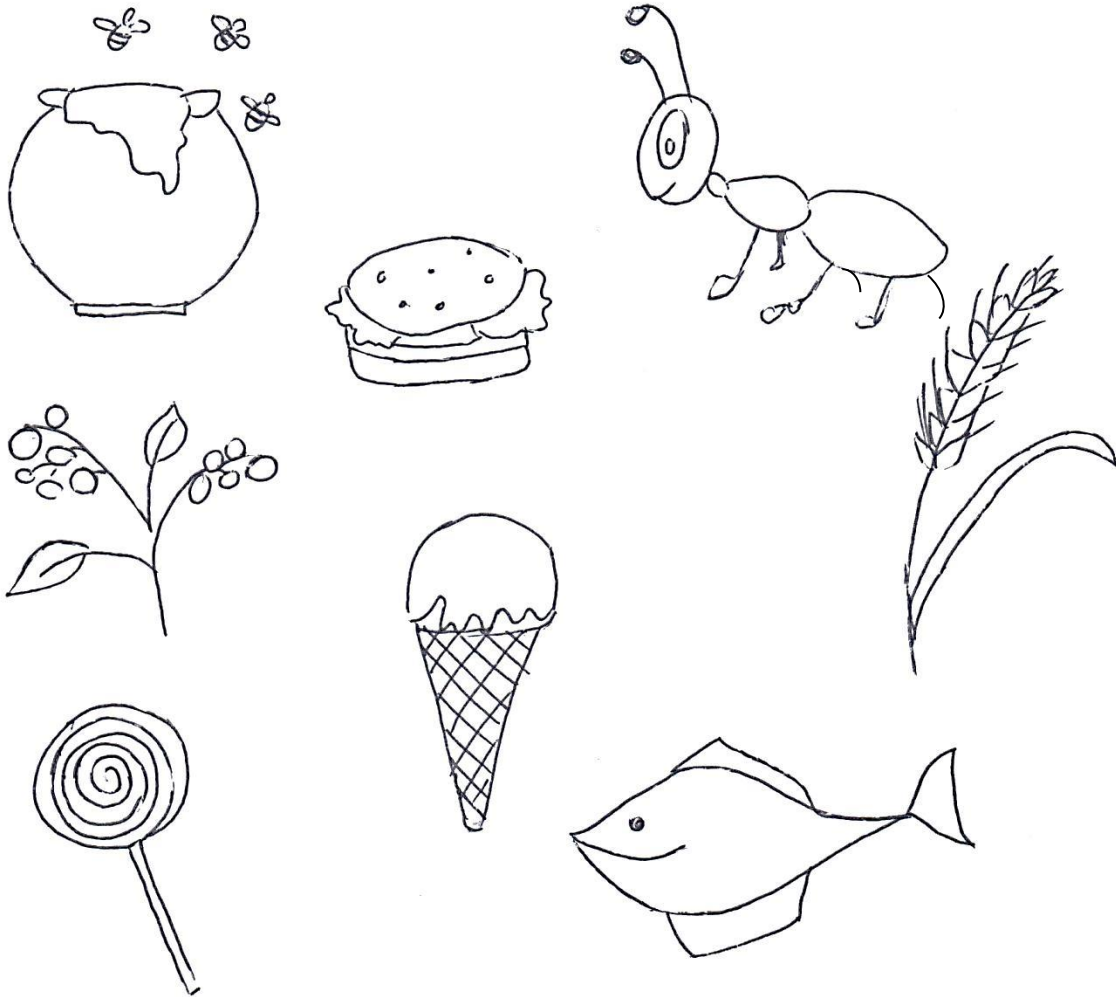

2. LEIA JOON, MIS VIIB KARU TOIDUNI. VÄRVI ÕIGE JOON NING TOIT, KUHU KARU LÕPUKS JÕUDIS.

TÖÖLEHT 14 – KARU SÖÖB JA EI SÖÖ

1. TÕMBA ROHELINE RING ÜMBER TOITUDELE, MIDA KARU SÖÖB NING PUNANE RING, MIDA KARU EI SÖÖ. VÄRVI PILDID.

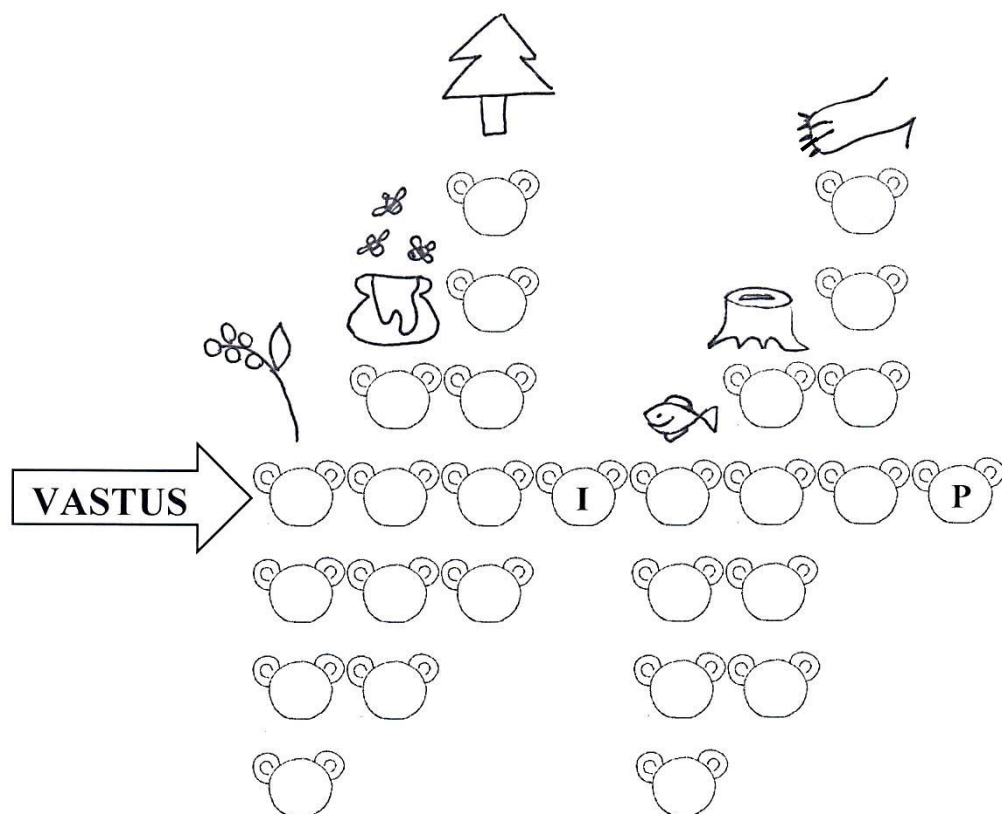

2. KIRJUTA JOONELE, MITUT TOITU KARU SÖÖB. _____

3. KIRJUTA JOONELE, MITUT TOITU KARU EI SÖÖ. _____

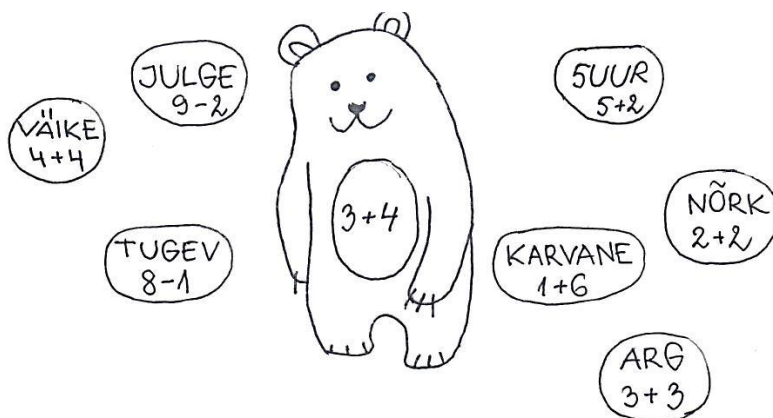
TÖÖLEHT 15 – MÕMISEB MÕMINAL

1. LAHENDA RISTSÕNA! KIRJUTA KARU PEA SISSE SOBIVAD TÄHED.

2. MITU K-TÄHEGA ALGAVAT SÕNA ON RISTSÕNAS? _____

3. ARVUTA JA SAAD TEADA, MIS SÕNAD ISELOOMUSTAVAD KARU. VÄRVI ÕIGED SÕNAD SINISEKS.

Juhend õpetajale

4. vaatluspunkt – Ajalugu on vahva

Neljandas vaatluspunktis räägib õpetaja lastele legendi linnuse kohta. Kuna antud vaatluspunktis on säilinud linnusevaremed, siis küsida lastelt, millega on tegu. Kui lapsed on saanud arvamust avaldada ja pole täpselt välja tulnud, et tegu on linnusevaremetega, räägib õpetaja lastele, mis ehitis see on. Lapsed võivad istuda varemete juurde murule ning kuulata õpetaja lugusid linnuse ehitamisest ja selle kasutamisest. Hea võimalus lastele tutvustada, milleks üldse linnust kasutati ning miks see asub Linnamäe tipus. Lastel on võimalus ehitist vaadelda ja uurida materjali, millest see valmistatud on. Oluline on lastele ära mainida, et Otepää kivilinnus on üks esimesi telliskiviehitisi Eestis. Õpetaja esitab lastele küsimusi linnuse kohta ja seeläbi kutsub lapsi kaasa rääkima ja oma arvamust avaldama, mida peaksime tegema ja meeles pidama, et need linnusevaremed veel aastakümneid Linnamäel vastu peaksid.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps tutvub mõistega ajalugu;
- laps oskab nimetada ehitise erinevaid osasid (uks, aken, katus);
- laps püüab jutustada, mida ta Linnamäe tipus näeb.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps kuulab erinevaid legende linnuse kohta;
- laps tutvub linnusevaremetega;
- laps tutvub materjalidega, millest linnus valmistatud on;
- laps vaatab ja uurib linnust ning kirjeldab, mida ta meelte abil tajus;
- laps julgeb oma arvamust avaldada.

Teemad vestluseks:

- milleks kasutati vanasti linnust – kaitse vaenlaste eest;
- linnuses kasutatud ehitusmaterjal – mida oli oluline linnuse ehitamisel meeles pidada? miks ehitati linnus tavaliselt tellistest, mitte näiteks puidust?
- linnuse asukoht – miks asub linnus mäe tipus?

- linnusevaremed – miks need varemed meile olulised on? mida võivad varemed meile vanast ajast rääkida?

Võimalikud tegevused vaatluspunktis:

- erinevate materjalide võrdlemine;
- linnusevaremete vaatlemine, uurimine, kirjeldamine;
- linnusevaremete saatus – jutt sellest, mis saab Linnamäe linnusevaremetest edasi;
- linnuse ehitamine looduslikest materjalidest;
- rollimäng – mida linnuses elavad inimesed tegid.

Jutud ja luuletused

„Eesti muinasjuttude kuldraamat“ (Krusten, 2009):

- „Linnaehitajad“, lk 102.

„Ajalugu pajatab: Otepää Linnamägi“ (Raid, 2005)

Õppe- ja liikumismängud

„Päkapikurada“ (Aher, 2005):

- „Salapärased hääled“, lk 15.

„Tuju tõstvad mängud“ (Sher, 2010):

- „Ma märkan midagi uut“, lk 55.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Looduse avastamine I“, lk 12;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23.
- „Ümbruse uurimine“, lk 20;

Juhendid töölehtedele 16–18

Tööleht 16 – Linnus (Lisa 20)

- ✓ Värvi linnus.

Tööleht 17 – Mis on pildil? (Lisa 21)

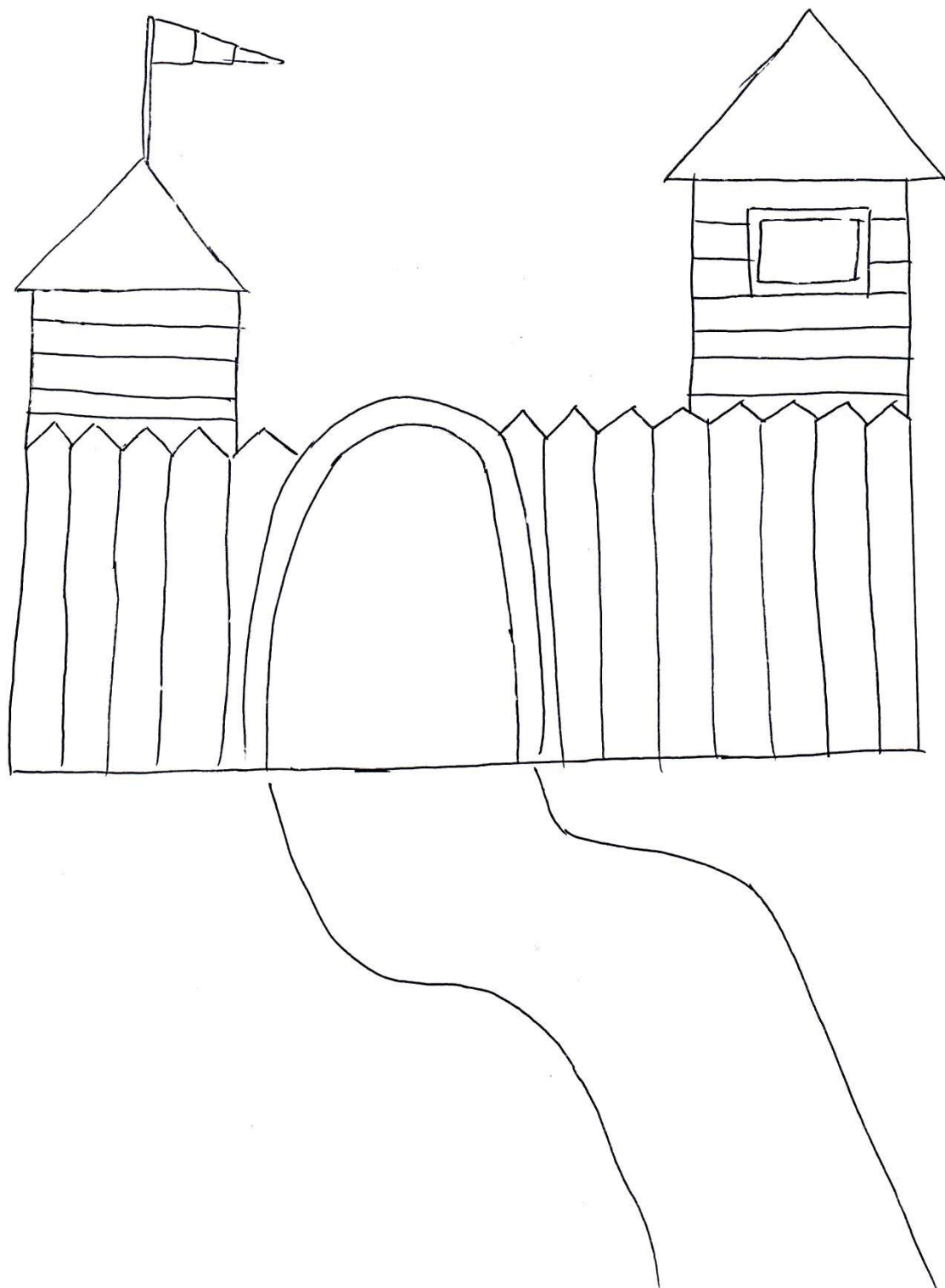
- ✓ Ühenda numbrid. Mida on pildil kujutatud?

Tööleht 18 – Linnus pajatab (Lisa 22)

- ✓ Aseta paber vastu varemeid ja hõõru kriidiga.
- ✓ Räägi kaaslastele, mida sa sellel pildil näed. Milline muster tekkis?

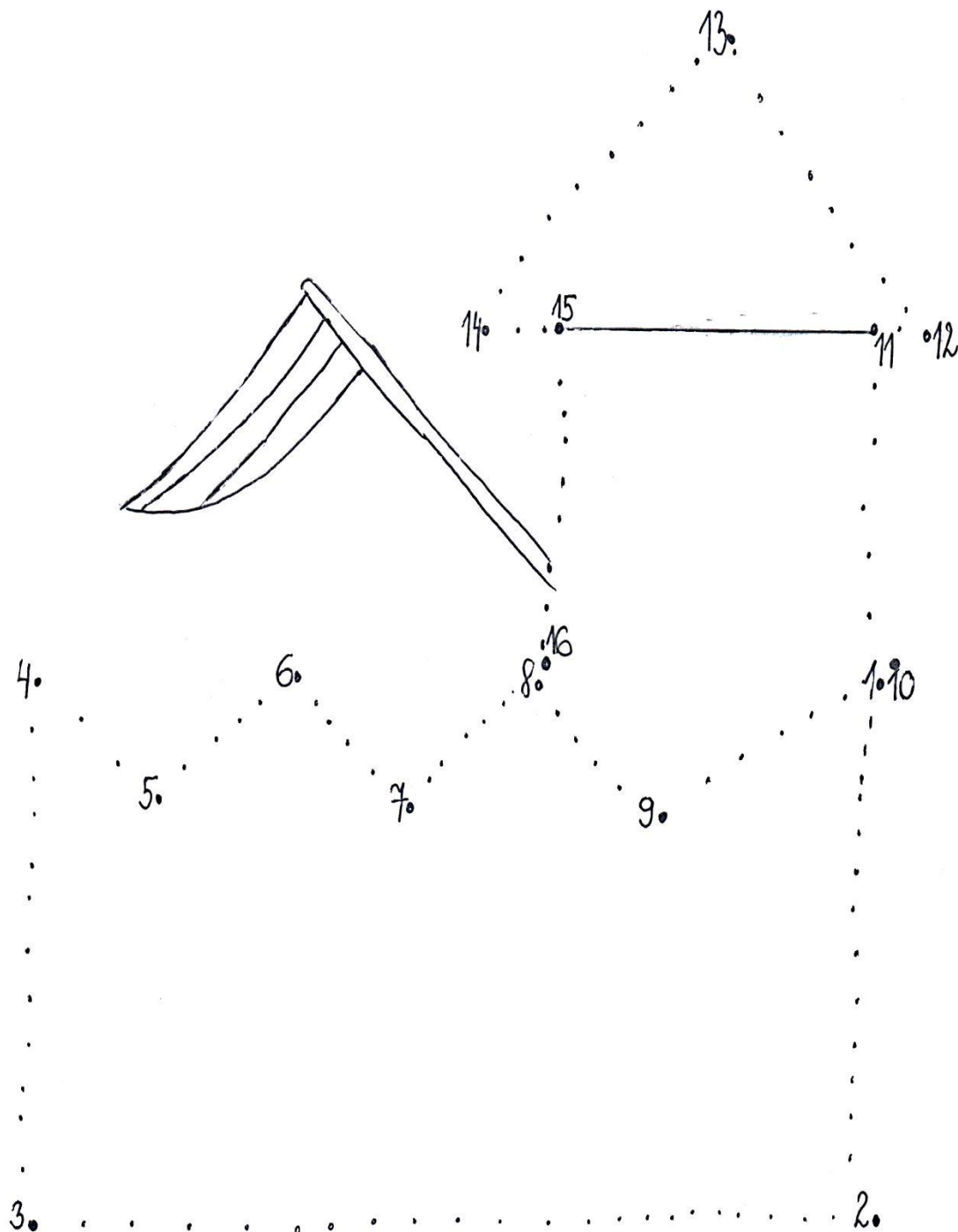
TÖÖLEHT 16 – LINNUS

1. VÄRVI LINNUS.

TÖÖLEHT 17 – MIS ON PILDIL?

1. ÜHENDA NUMBRID. MIDA ON PILDIL KUJUTATUD?

PILDIL ON KUJUTATUD _____.

TÖÖLEHT 18 – LINNUS PAJATAB

- 1. ASETA PABER VASTU LINNUSEVAREMEID. VÕTA KRIIT NING HÕÕRU SELLEGA VASTU PABERIT.**

- 2. RÄÄGI KAASLASTELE, MIDA SA SELLEL PILDIL NÄED. MILLINE MUSTER TEKKIS?**

Juhend õpetajale

5. vaatluspunkt – Taimetarga tööpõld

Taimetarga tööpõld on vaatluspunkt, kus lapsed tutvuvad lähemalt taimedega, mis Linnamäel kasvavad. Selles vaatluspunktis uuritakse taimi erinevate abivahendite abil (luubiga, taimede välimäärajat kasutades). Taimi, mida rohkem kasvab, võivad lapsed korjata ning ära kuivatada. Nii saab iga laps teha endale herbaariumi, mis aastatega täieneb. Lisavõimalusena võivad lapsed pilte herbaariumisse ka joonistada või pildistatud pildi kleepida. Kuivatatud taimi saab kasutada meisterdamiseks ning loovtöö tegemiseks. Kuna Linnamäel kasvab mitmesuguseid taimi, siis püütakse leida nende seast ravimtaimi kui ka taimi, mis on mürgised ning puudutada ei tohi. Lapsed jagavad oma kogemusi ravimtaimedest – milleks neid kasutatakse ning mida nendest valmistada saab. Küsida lastelt, kuidas vanasti inimesed ennast ja loomi ravisid ja kuidas tavaliselt tänapäeval inimesed ennast ravivad. Võimalus on valmistada nõgesesuppi ning võilillesalatit ja igal lapsel lasta seda maitsta. Lastele tasub meelde tuletada, et loodus annab meile väga palju ja on oluline, et me loodust hoiaksime ja austaksime, mitte ei tekitaks oma õppekäiguga kahju.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps tutvub ravimtaimedega (2 ravimtaime);
- laps teab, et meie ümber kasvab mitmesuguseid taimi;
- laps püüab kirjeldada vabal valikul üht taime;
- laps teab, et tundmatuid taimi ei tohi puutuda ilma täiskasvanu loata.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps teab, mis osadest taim koosneb;
- laps tutvub ravimtaimedega (vähemalt 4 ravimtaime);
- laps püüab taimi rühmitada ravim- ja mürktaimedeks;
- laps teab, mille jaoks ravimtaimi saab kasutada;
- laps teab, et tundmatuid taimi ei tohi katsuda ega suhu pista;
- laps tunneb rõõmu loovast tegutsemisest.

Teemad vestluseks:

- ravimtaimed Linnamäel;
- ravimtaimede kasutamine;
- ravim- ja mürktaimed – kuidas neid eristada?;
- taimede kasutamine minevikus ja tänapäeval.

Võimalikud tegevused vaatluspunktides:

- tutvumine Linnamäel kasvavate taimedega;
- taimeosade määramine;
- erinevate ravimtaimede korjamine ja kuivatamine;
- ravimtaimedest tee, salvi, kompressi valmistamine;
- võilillesalati ja nõgesesupi valmistamine;
- taimede uurimine luubiga – kes veel taimel ja selle ümbruses elavad;
- taimedega tuvastamine välimääraja abil;
- loovtöö kuivatatud taimedest;
- vestlus – taimed on elusorganismid nagu inimesedki.

Jutud ja luuletused

„Minu esimene lilleraamat“ (Baklien, 2010):

- „Sinilill“, lk 6;
- „Nurmenukk“, lk 26–27;
- „Võilill“, lk 36–37.

„Triinu ja Taavi pere lood“ (Kivinukk, Raavee, & SA REC Estonia, 2012):

- „Triinu ja lillekimp“, lk 18;
- „Metsavana õpetus“, lk 19;
- „Puhkepäev metsas“, lk 26.

Nuputamiseks

„Mõistatused. Vanasõnad. Kõnekäänud.“ (Saimre, 2009):

- Vaevalt päike sulatab lume, juba ta mullast välja tuleb, istub metsa all põõsaste seas, sinine õiekübar peas? (Sinilill.)
- Siis, kui käes on kevade, pistab mullast välja pea; kleit tal ilus sinine, ta on lillekene hea? (Sinilill.)

- Oi, kui palju murul väikseid lillekesi nagu päikseid; põimid nendest pärja pähe, enam puhtaks käed ei lähe? (Võilill.)
- Mees maas, kuldkübar peas? (Võilill.)
- Kõrvetab, aga ei põleta? (Kõrvenõges.)

Õppe- ja liikumismängud

„Aiatsuuliku askeldused I“ (Aher & Tuusti, 2005a):

- „Esimene tutvumine võilillega“, lk 8;
- „Võilille elu“, lk 8;
- „Päike ja võililled“, lk 9;
- „Tuul ja langevarjukesed“, lk 10.

„Lapse mängud“ (Pitamic, 2010):

- „Looduslik kollaaž“, lk 140–141.

„Liikumisrõõm“ (Karvonen, 2003):

- „Kuivatatud lilled“, lk 323.

„Metsast ja selle asukatest“ (Juhanson, 2011):

- „Üks ja palju“, lk 42;
- „Leia lill!“, lk 44;
- „Otsi ja sa leiad!“, lk 44;
- „Lillekauplus“, lk 45;
- „Pane lill õigele kohale!“, lk 47;
- „Mis sul käes on?“, lk 47;
- „Nopime lilli!“, lk 48;
- „Mis kasvab metsas?“, lk 48;
- „Arva ära, milline lill on peidetud?“, lk 51;
- „Tunne lille lõhna järgi!“, lk 52.

„Päkapikurada“ (Aher, 2005):

- „Muru – taimede mitmekesine maailm“, lk 15;
- „Õpime lille tundma“, lk 31.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Trips-traps-trull“, lk 13;
- „Maakera enda ümber“, lk 13;
- „Minu suhe loodusesse“, lk 15;
- „Ümbruse uurimine“, lk 20;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23;
- „Mis ei kuulu loodusesse?“, lk 23.

Juhendid töölehtedele 19–22

Tööleht 19 – Õpperajal nägin (Lisa 24)

- ✓ Joonista taim, mida nägid õpperajal. Värvi!

Tööleht 20 – Leia õige (Lisa 25)

- ✓ Vali õige pilt ja värvi see. Pilti valides mõtle sellele, milline see taim looduses välja näeb.

Tööleht 21 – Ravimtaimed ja mürktaimed (Lisa 26)

- ✓ Värvi ravimtaimed. Tõmba mürktaimedele punane ring ümber.
- ✓ Mitu ravimtaime on pildil?

Tööleht 22 – Ravimtaimed (Lisa 27)

- ✓ Ühenda pilt õige sõnaga. Värvi pildid.
- ✓ Liigu mööda rada. Ütle, kelleni või milleni jõudsid.

Lisa 24

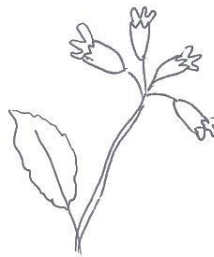
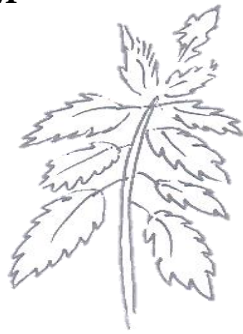
TÖÖLEHT 19 – ÕPPERAJAL NÄGIN

1. JOONISTA TAIM, MIDA NÄGID ÕPPERAJAL. VÄRVI!

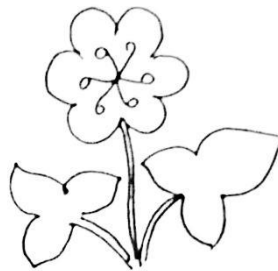
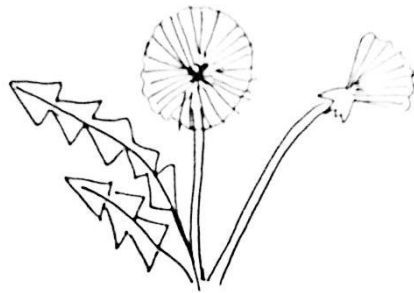
TÖÖLEHT 20 – LEIA ÕIGE

1. VALI ÕIGE PILT JA VÄRVI SEE. PILTI VALIDES MÕTLE SELLELE, MILLINE SEE TAIM LOODUSES VÄLJA NÄEB.

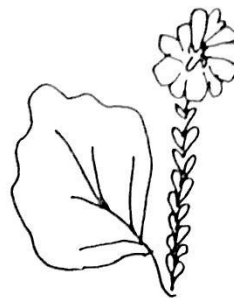
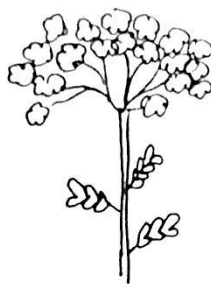
1) PIKEM TAIM

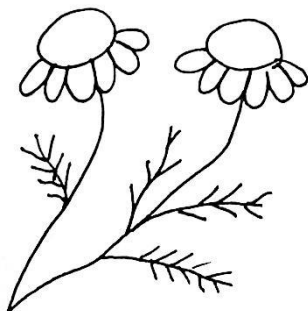
2) SÖÖDAV TAIM

3) 2 SAMASUGUST TAIME

4) EI OLE TAIM

TÖÖLEHT 21 – RAVIMTAIMED JA MÜRKTAIMED

1. VÄRVI RAVIMTAIMED. TÕMBA MÜRKTAIMEDELE PUNANE RING ÜMBER.

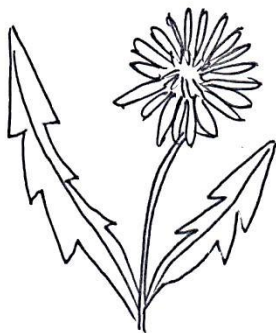

2. MITU RAVIMTAIME ON PILDIL? _____

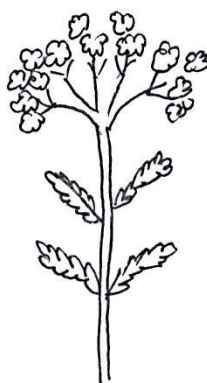
TÖÖLEHT 22 – RAVIMTAIMED

1. ÜHENDA PILT ÕIGE SÕNAGA. VÄRVI PILDID.

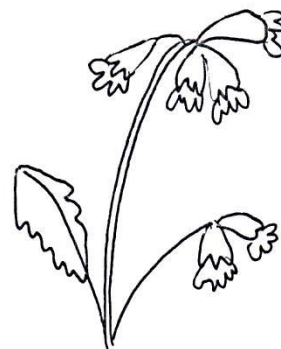
NURMENUKK

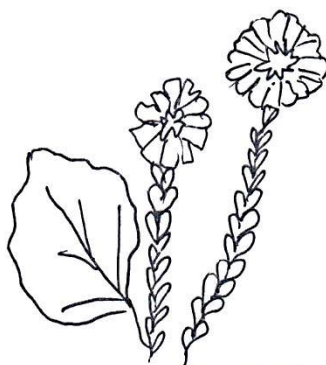
KÕRVENÕGES

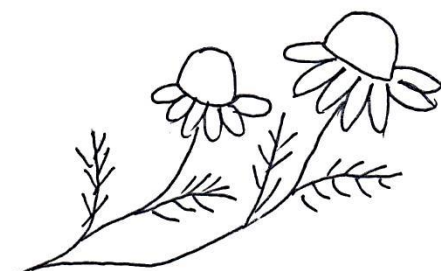
KUMMEL

PAISELEHT

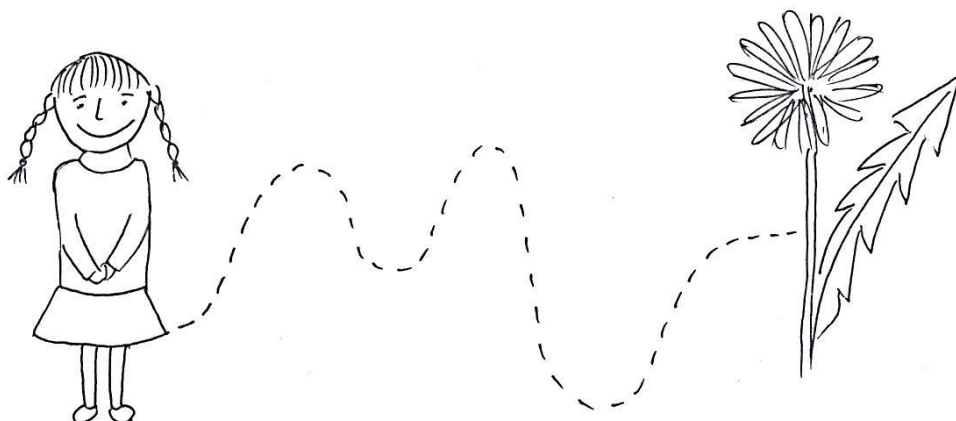

VÕILILL

RAUDROHI

2. LIIGU MÖÖDA RADA. ÜTLE, KELLENI VÕI MILLENI JÕUDSID.

Juhend õpetajale

6. vaatluspunkt – Aaretejaht

Viimases vaatluspunktis kuulavad lapsed muistendit sellest, miks on Linnamäe tipus kraatritaoline auk. Lapsed vaatlevad, uurivad ja kuulavad, miks see on sellise kujuga ja mis hääli sealt kostub. Lisaks on võimalus omavahel võrrelda mulda, liiva ning savi. Lapsed saavad erinevaid materjale alguses kirjeldada, siis kompida, nuusutada ning hiljem luubiga uurida. Nii õpivad lapsed tähelepanelikumad olema ning pööravad rohkem tähelepanu ka pisidetailidele. Uurimise käigus võivad lapsed märgata erinevaid loomi, kelle elupaigaks on liiv, savi või muld. Küsida lastelt, milleks neid materjale kasutada saab. Lisaks suunata lapsi mõtlema sellele, mida vanasti nende materjalidega tehti ning võrrelda neid tänapäevase kasutamisega. Savist, liivast ja/või mullast saab teha loovtöö nii maastikule kui ka hiljem kasutada neid rühmaruumis meisterdamiseks.

Kuna legendide kohaselt on Linnamäele peidetud suur varandus, siis küsida lastelt, mis aare võiks Linnamäele peidetud olla. Oluline on uurida, mis on üldse aare ja kas aare peab alati olema rahaline. Õpetaja annab lastele ülesande, et nad otsiksid Linnamäelt ühe aarde (kivi, puuoks, ...) ja räägiksid sellest ka sõpradele, miks see objekt võiks aare olla.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 3–4-aastastele lastele:

- laps tutvub mulla, savi ja liivaga;
- laps kuulab ümbritsevaid helisid ning püüab neid teistele iseloomustada;
- laps iseloomustab Linnamäe tipus olevat kraatritaolist auku.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid 5–7-aastastele lastele:

- laps teab, milline on muld, savi ja liiv;
- laps võrdleb mulda, savi, liiva;
- laps kasutab erinevaid meeli, et ümbritsevat tajuda;
- laps avaldab arvamust, miks Linnamäe tipus kraatritaoline auk võiks olla;
- laps teab, mis on aare ja oskab näha aardena ka Linnamäge ja sealseid objekte;
- laps oskab öelda, mille jaoks kasutatakse liiva, mulda, savi;
- laps teab, et vihmauss ja mutt elavad mullas;
- laps kasutab vabal valikul mulda, savi ja/või liiva loovtööks.

Teemad vestluseks:

- aare – mis see on?, kas aare on materiaalne?, kust võib leida aarde?;
- liiv, muld, savi – mida nendest teha saab? kuidas vanasti kasutati?;
- elukooslus liivas, mullas, savis;
- muistend sellest, kuidas tekkis Linnamäele kraatritaoline auk.

Võimalikud tegevused vaatluspunktis:

- liiva, savi, mulla vaatlemine, uurimine ja kirjeldamine;
- mullas oleva elukoosluse uurimine luubiga;
- aarde otsimine;
- ümbritsevate häälte kuulamine;
- mulla, liiva ja/või savi kasutamine meisterdamiseks;
- savist voolimine.

Jutud ja luuletused

„Eesti muistendite kuldraamat“ (Krusten, 2010):

- „Mis on Otepää linnamäe sisemuses“, lk 140–142;
- „Maa-alune linn“, lk 142–143.

„Nähka looduslood“ (Aher, Lehtveer & Pajula, 2008):

- „Nähka reis mullariiki“, lk 31;
- „Vihmauss Jussi lugu“, lk 46.

„Südasuvi“ (Tungal, 2012):

- „Lilledel on kuldne põli“, lk 18.

„Triinu ja Taavi pere lood“ (Kivinukk, Raavee, & SA REC Estonia, 2012):

- „Varese hädakisa“, lk 21.

Õppe- ja liikumismängud

„Kus mu põial?“ (Kalamees, 2006):

- „Vihmauss“, lk 73.

„Liikumisrõõm“ (Karvonen, 2003):

- „Loodusejaht“, lk 131.

„Päkapikurada“ (Aher, 2005):

- „Salapärased hääled“, lk 15;

- „Uurime mulda ja liiva“, lk 18;
- „Kullaotsijad“, lk 19;
- „Liikumine liival“, lk 34.

„Tuju tõstvad mängud“ (Sher, 2010):

- „Sipelga elu“, lk 73.

„Õpime õues mängides“ (Raadik, 2009):

- „Sipelgad“, lk 25.

„Õppemänge“ (Piht, 2007):

- „Maakera enda ümber“, lk 13;
- „Salajane jalutuskäik“, lk 23;
- „Ümbruse uurimine“, lk 20;
- „Mis ei kuulu loodusesse?“, lk 23.

Juhendid töölehtedele 23–25

Tööleht 23 – Aaretebingo (Lisa 29)

- ✓ Tee ringi sisse rist (+), kui nägid pildilolevat objekti õpperajal.
- ✓ Joonista, keda või mida sa oleksid tahtnud veel õppekäigul näha.

Tööleht 24 – Juhata mind aarde juurde (Lisa 30)

- ✓ Liigu mööda rada ning aita vihmauss Villu aarde juurde.
- ✓ Liigu mööda rada ning aita mutt Mati aarde juurde.
- ✓ Jätka mustirida.

Tööleht 25 – Muld, savi, liiv (Lisa 31)

- ✓ Ühenda pildid sobivate sõnadega. Värv pildid.
- ✓ Tee ringid liimiga kokku ning puista liimi peale näpuotsatäis mulda, liiva ja savi.
Uuri neid luubiga.
- ✓ Joonista, mida luubi abil nägid.

TÖÖLEHT 23 – AARETEBINGO

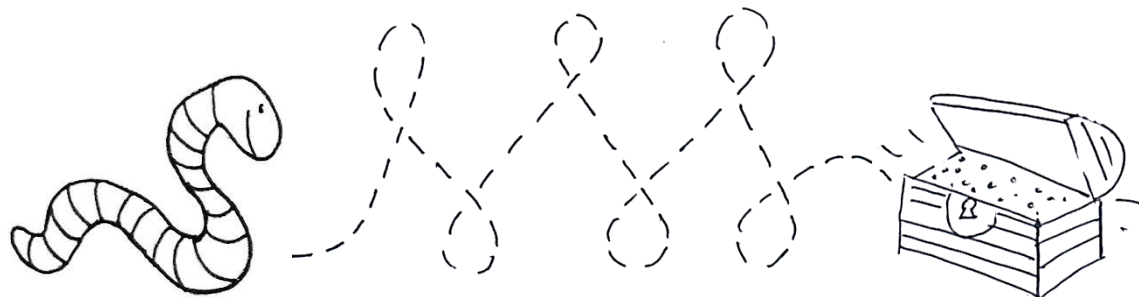
1. TEE RINGI SISSE RIST (+), KUI NÄGID PILDIOLEVAT OBJEKTI ÕPPERAJAL.

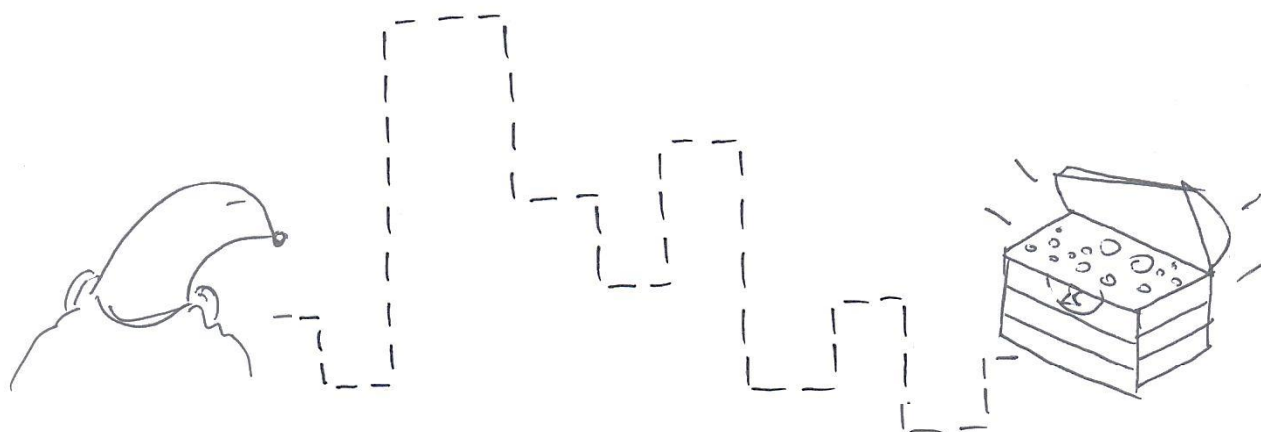
2. JOONISTA, KEDA VÕI MIDA SA OLEKSID SOOVINUD VEEL ÕPPEKÄIGUL NÄHA.

TÖÖLEHT 24 – JUHATA MIND AARDE JUURDE

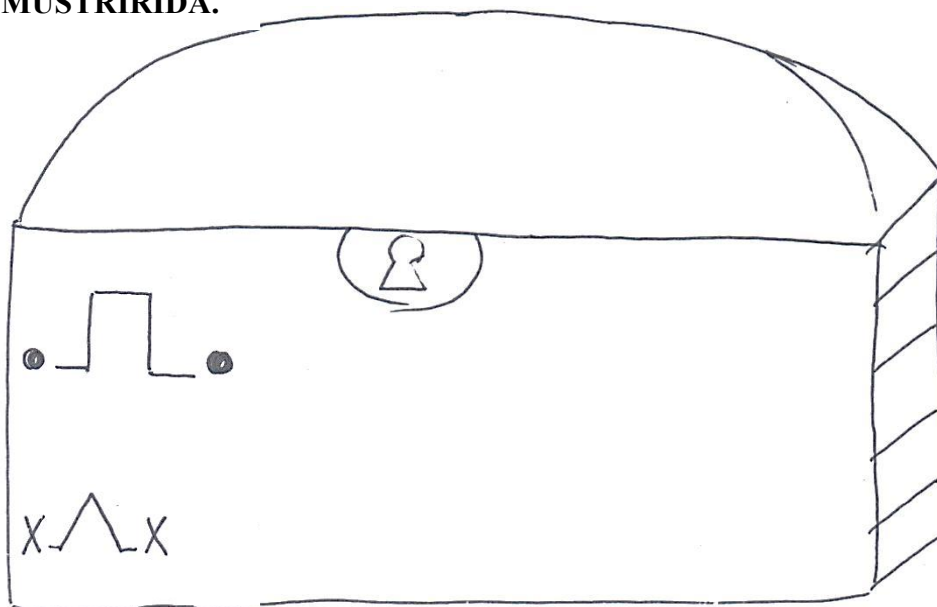
1. LIIGU MÖÖDA RADA NING AITA VIHMAUSS VILLU AARDE JUURDE.

2. LIIGU MÖÖDA RADA NING AITA MUTT MATI AARDE JUURDE.

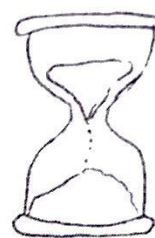
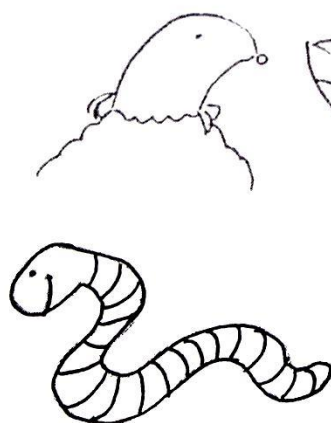
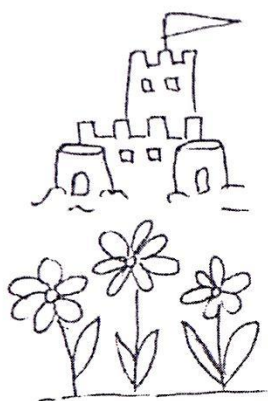
3. JÄTKA MUSTRIRIDA.

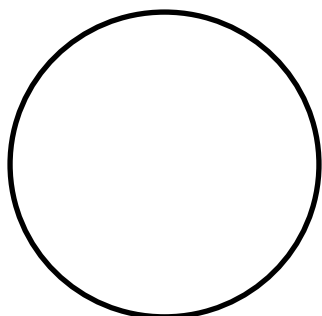
TÖÖLEHT 25 – MULD, SAVI, LIIV

1. ÜHENDA PILDID SOBIVATE SÕNADEGA. VÄRVI PILDID.

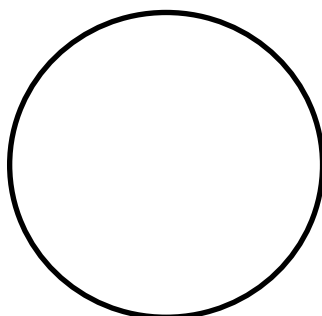
MULD	SAVI	LIIV
------	------	------

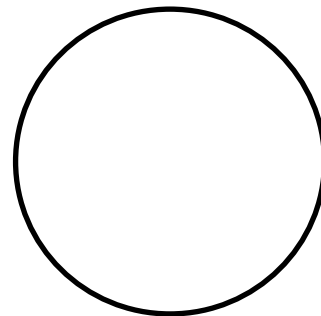
2. TEE RINGID LIIMIGA KOKKU NING PUISTA ÕIGESSE RINGI LIIVA, MULDA JA SAVI. UURI NEID LUUBIGA.

LIIV

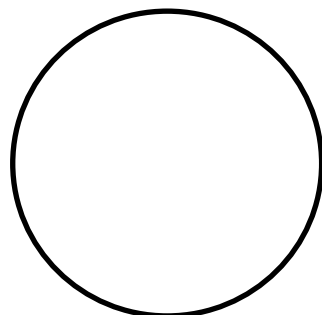

MULD

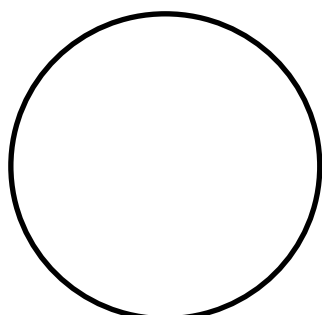

SAVI

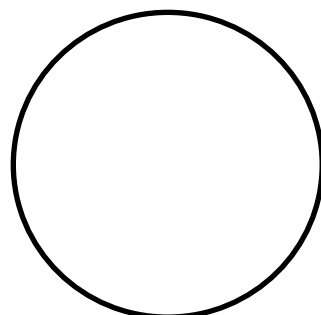
3. JOONISTA, MIDA NÄGID LUUBIGA.

LIIV

MULD

SAVI

KÜSIMUSTIK

Lugupeetud ekspert!

Koolieelses lasteasutuses väärtustatakse õuesõpet ja seda, et laps saab ise tegutseda ja ümbritsevat avastada. Õuesõppe üheks osaks võib olla õpperaja läbimine, tänu millele õpitakse loodust paremini tundma ning märkama.

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse üliõpilane Heleri Alter. Oma bakalaureusetööd kirjutan teemal *Linnamäe õpperada Otepää Lasteaiale*. Seoses eelmainitud bakalaureusetööga olen koostanud õpperaja vaatluspunktid Linnamäe õpperajale, tööjuhendid õpetajatele ning töölehed lastele. Palun Teie eksperthinnangut koostatud materjalidele. Küsimustik on anonüümne ning Teie poolt esitatud andmeid kasutatakse vaid eelmainitud bakalaureusetöös üldistatud kujul. Palun valige järgnevatest vastusevariantidest Teile kõige sobivam, ning tehke vastavasse kasti või tabelisse rist (X). Kui valisite vastusevariandi „muu“, siis palun täpsustage oma vastust.

Heleri Alter

E-mail: herialter@gmail.com

Küsimused 1–7 on seotud Teie eelneva kogemusega õuesõppes. Palun tehke kõige sobivamasse kasti rist (X). Valides vastusevariandi „muu“, palun täpsustage.

1. Kui oluliseks peate õuesõpet?

☐ täiesti ebaoluline ☐ pigem ebaoluline ☐ ei oska öelda ☐ pigem oluline

☐ väga oluline

2. Kui sageli käite lastega looduses (väljaspool lasteaia õueala)?

☐ vähem kui kord kuus ☐ 1–2 korda kuus ☐ 3–4 korda kuus ☐ muu

3. Kui sageli olete lastega käinud Linnamäel õppekäigul/matkal?

☐ vähem kui kord kuus ☐ 1–2 korda kuus ☐ 3–4 korda kuus ☐ muu

4. Kui sageli olete õuesõppe ajal kasutanud õpperadasid?

☐ mitte kunagi ☐ harva ☐ enamasti ☐ alati

5. Kui sageli olete õpperajal/õppekäigul olles kasutanud töölehti?

☐ mitte kunagi ☐ harva ☐ enamasti ☐ alati

6. Kui sageli olete õpperaja/õppekäigu töölehti kasutanud ka hiljem rühmaruumis õpitu kinnistamiseks?

☐ mitte kunagi ☐ harva ☐ enamasti ☐ alati

7. Kuidas hindate töölehtede vajalikkust lastele?

☐ täiesti ebavajalikud ☐ pigem ebavajalikud ☐ ei oska öelda ☐ pigem vajalikud
☐ väga vajalikud

8. Palun tutvuge minu poolt koostatud õpperajaga ning andke järgnevatele väidetele omapoolne hinnang. Tehke kõige sobivamasse lahtrisse rist (X).

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpperada tutvustab kodukoha loodust.					
Õpperaja vaatluspunktide nimed on huvitekitavad.					
Õpperaja vaatluspunktide tegevused on integreeritud.					
Tegevused õpperaja vaatluspunktides arendavad lapsel erinevaid osaoskusi.					
Õpperajal saab omandada uusi teadmisi kodukoha kultuuritraditsioonidest.					

Õpperajal saab ümbritsevat tundma õppida läbi erinevate meelte.					
Õpperajal õpib laps märkama looduses toimuvaid muutusi.					
Õpperajal õpib laps märkama looduse seaduspärasusi.					
Tegevused õpperaja vaatluspunktides tekitavad lapses positiivseid emotsioone.					
Õpperada on lapsele turvaline.					

9. Palun hinnake minu poolt koostatud õpetajate tööjuhendeid. Tehke kõige sobivamasse lahtrisse rist (X).

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Õpetajate tööjuhendid on arusaadavad.					
Õpetajate tööjuhendid aitavad õpetajat tegevuste planeerimisel.					
Õpetajate tööjuhendites välja toodud tegevused vaatluspunktides on mitmekesised.					
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on eakohased.					
Õpetajate tööjuhendites püstitatud eesmärgid on lapsest lähtuvad.					
Õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohase kirjanduse leidmiseks.					
Õpetajate tööjuhendid pakuvad võimalusi teemakohaste õppe- ja liikumismängude leidmiseks.					
Õpetajate tööjuhendid on vajalikud.					

10. Teie arvamus koostatud õpetajate tööjuhendite kohta. Mida tõstaksite esile? Mida muudaksite koostatud tööjuhendite juures?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Palun tutvuge minu poolt lastele koostatud töölehtedega ning andke omapoolne hinnang järgnevatele väidetele.

Väited	Üldse mitte	Pigem ei	Nii ja naa	Pigem jah	Kindlasti
Töölehed on kooskõlas „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga“ (2008).					
Töölehtedes on arvestatud „Otepää lasteaia õppekavaga“ (2011).					
Töölehtedel olevad ülesanded on integreeritud.					
Töölehed on lapsele eakohased.					
Töölehtede juhised on lapsele jõukohased.					
Töölehti saab kasutada nii vaatluspunktides kui ka rühmaruumis.					
Töölehed aitavad õpitut kinnistada.					
Töölehed toetavad lapse suulise kõne arengut.					
Töölehed toetavad lapse kirjaliku kõne arengut.					
Töölehed toetavad lapse eneseväljendust.					
Töölehed tekitavad lapses huvi ümbritsevat keskkonda rohkem tähele panema.					
Töölehed tekitavad lapses huvi ümbritsevat keskkonda rohkem uurima.					
Töölehed suunavad last iseseisvalt tegutsema.					

12. Palun tõmmake ring ümber töölehtede numbritele, mis on Teie arvates arusaadavad ning kirjutage, mida tooksite antud töölehe puhul esile. Kui Teil tekkis arusaamatusi, siis palun kirjutage, kuidas ja mida muudaksite.

Tööleht	Mida ja kuidas muudaksite?	Mida tooksite esile?
1. Eesti lipp		
2. Otepää kirik		
3. Rahvuslipp		
4. Meeled aitavad		
5. Minu puu		
6. Lehtpuud ja okaspuud		
7. Kes või mis on pildil?		
8. Puu ja tema osad		
9. Mina nägin		
10. Rühmita puud		

11. Karumõmm		
12. Karu aastaring		
13. Karu toidulaud		
14. Karu sööb ja ei söö		
15. Mõmiseb mõminal		
16. Linnus		
17. Mis on pildil?		
18. Linnus pajatab		
19. Õpperajal nägin		
20. Leia õige taim		
21. Ravimtaimed ja mürktaimed		

22. Ravimtaimed		
23. Aaretebingo		
24. Juhata mind aarde juurde		
25. Muld, savi, liiv		

13. Teie tööstaaž lasteaiaõpetajana: aastat.

14. Teie haridus? Tehke rist (X) sobivasse kasti.

☐ kõrgharidus ☐ rakenduslik kõrgharidus ☐ lõpetamata kõrgharidus

☐ kesk-eriharidus ☐ keskharidus

Tänan Teid, et leidsite aega vastamiseks!

Heleri Alter

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Heleri Alter, (31.08.1991),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Linnamäe õpperada Otepää Lasteaiale, mille juhendaja on Marianne Olbrei,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2013